

Kunnen burgers Europa van koers laten veranderen?

Chris Aalberts

 Euron

KUNNEN BURGERS EUROPA VAN KOERS LATEN VERANDEREN?

KUNNEN BURGERS EUROPA VAN KOERS LATEN VERANDEREN?

Chris Aalberts

Eburon Delft
2014

ISBN 978-90-5972-829-5

Uitgeverij Eburon

Postbus 2867

2601 CW Delft

tel.: 015-2131484

info@eburon.nl / www.eburon.nl

Omslagontwerp: Studio Hermkens, Amsterdam

Opmaak binnenwerk: TextCetera

© 2014 CHRIS AALBERTS. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

INHOUD

INLEIDING		7
HOOFDSTUK 1	INVLOED OP EUROPA?	11
Onvrede		12
Invloed van Europa		14
Invloed van burgers		17
Verkiezingen		19
HOOFDSTUK 2	WENSEN VAN BURGERS	21
Verkiezingen		22
Opinieonderzoek		24
Burgercontacten		25
Lobbygroepen		28
HOOFDSTUK 3	RESULTATEN BEHALEN	33
Meer invloed		34
Pro-Europa		35
Partijen		38
Compromissen		43
HOOFDSTUK 4	RESULTATEN COMMUNICEREN	47
Mediastilte		48
Internet		50
Bijeenkomsten		53
Verantwoording		54

HOOFDSTUK 5	NATIONALE INVLOED	59
	Raad	60
	Nationale controle	61
	Overbodig Parlement?	63
HOOFDSTUK 6	INVLOED UITOEFENEN	65
	Buiten verkiezingen	66
	Nationale verkiezingen	68
	Europese verkiezingen	70
VERANTWOORDING		73
LITERATUUR		75

INLEIDING

'Het is niet heel toegankelijk. Om eerlijk te zijn is het niet heel helder wat ze daar in Europa nou eigenlijk doen, in dat Parlement en die Commissie en al die afdelingen daar.'

Vrouw (26)

'De rol van de achterban is vitaal. Een volksvertegenwoordiger is geen beleidsambtenaar. Dus als ik iets doe, dan moet dat zijn ten behoeve van mijn achterban. Dat is de Nederlandse kiezer, dat is heel breed en niet alleen de mensen die op de VVD hebben gestemd. Dat doe ik vanuit de VVD-invalshoek, dus je moet niet meer regelen dan nodig is.'

Hans van Baalen, Europarlementariër VVD

In mei 2014 zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement, een parlement dat eigenlijk vrij onbekend is bij de burger. Er zitten 26 Nederlanders in Brussel en Straatsburg, maar wie zijn zij? Hoeveel van hen zijn bekend bij het grote publiek? De hierboven aangehaalde vrouw van 26 jaar is niet de enige die het Europees Parlement 'niet toegankelijk' vindt. Vraag een willekeurige burger de naam van een Nederlandse Europarlementariër te noemen en er volgt een lange stilte. Soms weet men te melden dat Sophie in 't Veld Europarlementariër van D66 is en incidenteel komt de naam van voormalig VVD-Kamerlid Hans van Baalen naar boven. Maar de meeste burgers kunnen deze vraag niet beantwoorden. Welke thema's het Europees Parlement bespreekt is nog onbekender. Iedereen weet dat er Europese politieke thema's bestaan zoals de eurocrisis, het vrij verkeer van Roemenen en Bulgaren en een eventuele uitbreiding met Turkije, maar vrijwel niemand heeft zicht op wat het Europees Parlement van

die thema's vindt, wat ze erover beslist of kan beslissen en welke standpunten politieke partijen in het Europees Parlement over deze kwesties innemen.

Dit essay is geschreven vanuit de gedachte dat dit vreemd is. Het Europees Parlement is de enige instelling van de Europese Unie waarop burgers directe invloed hebben door middel van verkiezingen. De achterban is, zoals Hans van Baalen zegt, van vitaal belang. Hoe kan het dan dat de afstand tussen burgers en dit Parlement zo groot is? Waarom weten burgers niets over het Europees Parlement en horen ze er zo weinig over? Die vragen zijn relevant omdat burgers in mei 2014 om een oordeel wordt gevraagd over hun Europarlementariërs. Wie deden het goed en wie deden het slecht? Wie hebben de belangen van hun achterban goed naar voren gebracht en wie niet? Hebben burgers echt invloed of gaan Europarlementariërs na de verkiezingen hun eigen weg en is de mening van burgers over Europa¹ daarbij eigenlijk irrelevant?

In dit essay wordt het Europees Parlement bekeken zoals veel burgers de Tweede Kamer bekijken. Burgers kiezen hun volksvertegenwoordigers en willen weten wat die volksvertegenwoordigers vinden van relevante politieke kwesties. Burgers gaan ervan uit dat het programma van de kandidaten leidend is in hun werk als volksvertegenwoordiger en willen bij de volgende verkiezingen weten in hoeverre dat programma daadwerkelijk is gerealiseerd. Als we met deze bril naar het Europees Parlement kijken, wat zien we dan? In hoeverre hebben Europarlementariërs een beeld van wat hun achterban wil? Wat doen zij om de wensen van hun achterban dichterbij te brengen? En hoe kunnen burgers erachter komen wat het Europees Parlement voor hen gedaan heeft? Zijn burgers via de Europese verkiezingen in staat Europees beleid in hun richting bij te sturen? Kunnen zij de Europese politiek op deze manier werkelijk beïnvloeden?

---

1 Voor de leesbaarheid worden 'Europa' en 'Europese Unie' door elkaar gebruikt.

In hoofdstuk 1 staat de onvrede over Europa centraal en de essentiële rol die het Europees Parlement speelt bij het vertegenwoordigen van de burger in Europa. Vervolgens komt het werk van Europarlementariërs aan de orde. In hoofdstuk 2 bekijken we hoe Europarlementariërs erachter komen welk Europees beleid burgers willen, in hoofdstuk 3 hoe zij dit beleid realiseren en in hoofdstuk 4 hoe zij ervoor zorgen dat burgers weten wat het Europees Parlement voor hen heeft gedaan. In hoofdstuk 5 staat de vraag centraal of Europees beleid alleen via het Europees Parlement beïnvloed kan worden, of dat er ook alternatieven bestaan. Het essay sluit af met de mogelijkheden van burgers om Europa daadwerkelijk van koers te laten veranderen.

Hoofdstuk 1

INVLOED OP EUROPA?

‘Voor Europa wordt natuurlijk niet echt direct gestemd. Er zijn natuurlijk af en toe wel van die verkiezingen, waardoor je bepaalde mensen in het Europese Parlement krijgt of wat dan ook, maar ik weet eigenlijk niet eens of ik daar überhaupt ooit voor gestemd heb. Ik vind dat meer een soort schijnvertoning op dit moment: er wordt wel gestemd, maar het blijkt dat er ontzettend weinig invloed wordt uitgeoefend, want Nederland heeft bar weinig te zeggen in Europa, volgens mij.’

Man (23)

De Europese Unie besloot in 2013 dat restaurants geen kannetjes olijfolie op tafel mogen zetten. Ze moeten flesjes gebruiken waarop een label aanwezig is zodat de consument kan zien welke kwaliteit de olie heeft en of er hygiënisch is gewerkt. Er zou te veel fraude plaatsvinden met dit soort kannetjes. Nederland stemde tegen het plan en CDA-Europarlementariër Esther de Lange sprak er schande van (Joosten, 2013). De boosheid van De Lange is voor veel burgers invoelbaar: waarom maakt de Europese Unie dit soort regels? Hoe kan deze zinloze Brusselse regelgeving worden gestopt?

Europese verkiezingen lijken een ideaal moment om als burgers de Europese Unie bij te sturen. Maar zijn burgers wel in staat de Europese Unie bij te sturen? Zijn de Europese verkiezingen daarvoor eigenlijk wel een goed middel? Of gaat het om een ‘schijnvertoning’?

Onvrede

Het bericht over het verbieden van kannetjes olijfolie valt in een langere traditie van verhalen over Brussels beleid zonder duidelijk doel. Zo bestaan er Brusselse regels over groenten die niet verkocht mogen worden als ze qua vorm afwijkend zijn. Ook bestaan er regels wanneer toiletten en urinoirs 'groen' genoemd mogen worden en hoeveel kaneel er in kaneelbroodjes mag zitten (Reijner, 2014). Regels uit Brussel worden regelmatig gepresenteerd als totaal overbodig.

Europese regels hoeven niet overbodig te zijn om grote weerstand op te roepen. De eurocrisis heeft laten zien dat Europese landen meer dan ooit met elkaar verstrengeld zijn geraakt en dat landen moeilijk zelf beleid kunnen voeren zonder daarbij rekening te houden met de andere lidstaten. Zo heeft de eurocrisis het bijvoorbeeld noodzakelijk gemaakt dat Nederland garanties afgaf zodat Griekenland niet failliet zou gaan. Soortgelijke maatregelen werden genomen om bijvoorbeeld Cyprus te redden. De economische crisis heeft geleid tot grote tekorten bij de overheid, maar Europese regels schrijven voor dat het begrotingstekort niet meer dan drie procent van het Bruto Nationaal Product mag bedragen.

Tegenstanders van de Europese Unie gebruiken deze voorbeelden om te laten zien dat Europa zich heeft ontwikkeld tot een superstaat en dat de Nederlandse soevereiniteit hierdoor nog maar weinig voorstelt. Hun stelling is dat Nederland steeds vaker naar Brussel moet luisteren en nog maar nauwelijks in staat is zelf beleid te voeren. Geert Wilders trok zelfs zijn gedoogsteun aan het eerste kabinet-Rutte in met de verklaring dat op de Nederlandse ouderen bezuinigd moet worden vanwege Brusselse bureaucraten en het 'spekken' van landen als Griekenland. Hij is niet de enige met forse kritiek. Sommigen maken zich druk over de soevereiniteit van Nederland, anderen over de wetgeving op het gebied van

immigratie, de pensioenen waar Brussel meer over te zeggen wil hebben of kannetjes olijfolie in restaurants.

Er bestaan al met al veel klachten over de Europese Unie. Regels en beleid vanuit Brussel lijken overbodig of ongewenst en burgers worden er regelmatig aan herinnerd dat Nederland relatief veel geld afdraagt aan de Unie als een van de belangrijkste nettobetalers. Er bestaat een grote afstand tussen de Brusselse politiek en de Nederlandse burger. Sommigen noemen dit wenselijk omdat de politiek door deze afstand beter in staat is problemen op te lossen, maar bij Europa lijkt het er vooral op dat burgers zich niet meer herkennen in Europees beleid. Velen lijken het vertrouwen in Europa te verliezen omdat ze steeds weer horen van beleid wat ze niet steunen. Dit kan op den duur schadelijk zijn voor de Europese Unie zelf (WRR, 2007).

Deze kritiek van burgers op Europa is niet nieuw. Er bestaat al sinds het begin van de jaren zeventig geen eensgezindheid meer onder burgers over de wenselijkheid van meer Europese integratie. Maar kritiek op Europa lijkt prominenter dan ooit. Rond de eeuwwisseling vond een derde van de burgers dat de Europese integratie is doorgeschooten. Tegelijk had meer dan de helft van de bevolking geen of weinig vertrouwen in de Unie (Van Holsteyn & Den Ridder, 2005). Kritiek van burgers op Europese integratie is niet verrassend, omdat de Unie niet is opgericht omdat de burgers van de lidstaten een Europese Unie wilden. De grondleggers van de Unie wilden een langzaam proces van Europese eenwording waarbij steeds kleine stappen zouden worden gezet in de richting van een 'Verenigde Staten van Europa' (Rose, 2013). De bevolking werd aan het begin van dit proces niet geraadpleegd en er werd verondersteld dat burgers langzaam mee zouden groeien in deze ambitie. Nu de Europese Unie daadwerkelijk belangrijker is geworden, lijkt de steun voor Europa af in plaats van toe te nemen.

Invloed van Europa

Dorette Corbey, tussen 1999 en 2009 Europarlementariër van de PvdA, stelt dat een nationaal beleid vaak niet meer mogelijk is, zoals bij de economische crisis. Nederland is in grote mate afhankelijk geworden van Europa (Corbey, 2013). Veel wetgeving in Nederland is inderdaad een uitvloeisel van afspraken die op Europees niveau zijn gemaakt. De schattingen van hoeveel regels hun oorsprong vinden in Brussel lopen uiteen. Sommigen noemen een percentage van 60%, bijvoorbeeld bij beleidsterreinen als landbouw en visserij, maar bij andere beleidsterreinen is de invloed van Europa juist zeer beperkt, zoals bij de sociale zekerheid, onderwijs, zorg, volkshuisvesting en infrastructuur (De Beus & Mak, 2009; Pijpers, 2005).

Eurosceptische politici en opiniemakers keren zich tegen het toekomstbeeld dat Europa in de komende jaren alleen maar hechter zal worden en dat er steeds meer Europees beleid zal komen. Publicist Thierry Baudet (2012) zegt dat Europa hoe dan ook in een federatie zal uitmonden, omdat er een proces op gang is gebracht waarbij Europa steeds meer bevoegdheden krijgt en steeds vaker mag beslissen over wat de lidstaten moeten doen. Het overdragen van bevoegdheden leidt onvermijdelijk tot de overdracht van weer andere bevoegdheden, omdat er steeds een nieuwe noodzaak tot verdere afstemming ontstaat. Zo leiden open grenzen bijvoorbeeld tot de noodzaak ook immigratiebeleid op elkaar af te stemmen. Het idee van een 'ever closer union' wordt in het publieke debat dan ook door velen met kritiek begroet.

Europarlementariër Derk-Jan Eppink vindt bijvoorbeeld dat de Unie juist meer beleid aan de lidstaten moet overlaten. In zijn boek *De toren van Babel staat in Brussel* (2010) suggereert Eppink dat Europa zich te buiten gaat aan 'social engineering' van de samenleving en allerlei vormen van micromanagement. Gedetailleerde regels uit Brussel beschrij-

ven volgens Eppink hoe de maatschappij eruit moet gaan zien. Dit is volgens hem een illusie omdat de mensen en de maatschappij niet in deze mate van bovenaf te sturen zijn. Zij trekken zich vaak weinig van Europese regels aan. Eppink wil daarom een herijking van de Europese Unie en zeker geen doorgaande integratie. Hij is een van de vele eurosceptische politici die veel voorbeelden van zinloos of slecht Europees beleid ziet. De talrijke voorbeelden waaruit blijkt dat de Europese eenwording beter kan stoppen of in ieder geval minder snel moet gaan, zijn voor hen het bewijs dat Europa niet werkt. Zij willen een pas op de plaats, bepleiten dat Europa minder in plaats van meer taken moet krijgen en een enkeling wil zelfs dat Nederland helemaal uit de Europese Unie stapt.

Het mechanisme dat Europa steeds meer invloed krijgt op steeds meer beleidsterreinen wordt door eurofiële politici en opiniemakers daarentegen toegejuicht. De Britse publicist Mark Leonard schreef bijvoorbeeld een boek met de titel *Waarom Europa de 21ste eeuw zal domineren* (2005) om te laten zien dat dit langzame proces van eenwording niet alleen bepalend is voor de toekomst van Europa, maar dat het Europa ook beter en mooier maakt. Doordat landen samen verdragen sluiten, komen ze onder invloed van Europa te staan en treden er allerlei positieve veranderingen op. Vroeger werden landen door hun buurlanden binnengevallen en kregen zo nieuwe regels opgedrongen. Tegenwoordig gaat het andersom: landen in Oost-Europa en op de Balkan willen zelf graag tot de Europese Unie gaan behoren en hebben hier veel voor over. Dit langzame en stapsgewijze proces is volgens eurofielen het succes van Europa, terwijl ditzelfde proces volgens eurosceptici een ramp is.

De visie van eurosceptici wordt door eurofiële politici en opiniemakers al met al tegengesproken. Zij zien vooral positieve kanten aan Europese integratie, al wil dat niet zeggen dat ze geen kritiek hebben. Dit leidt tot genuanceerde visies op de toekomst van Europa:

'De Europese Unie zoals hij nu bestaat komt nog niet helemaal overeen met ons ideaal als PvdA. Wie draagt nu eigenlijk de verantwoordelijkheid in Brussel, wie kunnen we aanspreken? Daar moeten we het echt over hebben. Al die Eurocommissarissen die daar rondlopen, wat doen die allemaal? Kan dat efficiënter? Het Europees Parlement gaat nog steeds naar Straatsburg en dat vinden we onvoorstelbaar vervelend. We staan wel achter Europa, maar al deze storende zaken moeten we oplossen.'

Judith Merkies, Europarlementariër PvdA

Eurofielen benadrukken waarom Europese integratie goed is en waarom deze verder moet gaan. Zij komen met voorstellen om meer beleid naar Europa over te hevelen en willen soms zelfs tot een federaal Europa komen. Een belangrijk voorbeeld hiervan is het pamflet *Voor Europa!* van de fractievoorzitters van de Groenen en de Liberalen in het Europees Parlement: Daniel Cohn-Bendit en Guy Verhofstadt (2012). Hun pamflet kwam in verschillende talen uit en somt veel positieve aspecten van Europa op. Of het nu gaat om het behoud van welvaart, het verbeteren van de duurzaamheid van de economie of het oplossen van multi-culturele problemen: Cohn-Bendit en Verhofstadt zien Europa niet als het probleem maar als de oplossing.

Voor veel burgers is niet duidelijk wat ze van al deze discussies moeten vinden. In zowel de argumenten van voor- als tegenstanders van de Europese Unie lijkt een kern van waarheid te zitten. Samenwerking is nodig omdat er internationale problemen bestaan die landen niet in hun eentje kunnen oplossen. Eurofielen hebben gelijk dat Europa nuttig is om deze problemen aan te pakken. Eurosceptici hebben gelijk als zij stellen dat een vorm als de Europese Unie niet de enige mogelijke manier is waarop landen kunnen samenwerken. Dit zou ook vorm kunnen krijgen in een losser samenwerkingsverband.

Invloed van burgers

Het lijkt niet erg zinvol een fundamentele verandering van de Europese Unie te bepleiten. De Europese samenwerking is vastgelegd in verdragen en die kunnen niet snel worden veranderd of stopgezet. Het is niet waarschijnlijk dat de Unie op korte termijn wordt omgevormd tot een ander, kleinschaliger of beperkter samenwerkingsverband. Het is daarom zinvoller te kijken naar welk beleid de Europese Unie maakt, of dat beleid ook door burgers wordt gesteund en of burgers in staat zijn dit beleid bij te sturen. Die vraag is relevant aangezien er verkiezingen zijn waarbij burgers kunnen kiezen voor de leden van het Europees Parlement. Is dit eigenlijk wel een goede manier om Brussels beleid te beïnvloeden?

De ironie van de Europese Unie is dat er alleen landen lid mogen worden die een democratisch politiek stelsel hebben. Dit is een groot contrast met de mate waarin de Europese Unie zelf een democratie is. Problematisch is dat burgers zeer beperkte mogelijkheden hebben om de besluitvorming binnen de Europese Unie te beïnvloeden. De meeste instellingen van de Europese Unie representeren burgers namelijk niet: zij representeren andere organisaties of abstracte principes. De relatie tussen Europese instellingen en burgers is meestal indirect of afwezig. Dit is niet vreemd omdat de Unie door de grondleggers juist op deze manier is ontworpen. Zij vonden directe invloed van burgers op het proces van Europese integratie ongewenst. Ook veel huidige beleidsmakers vinden het slecht om burgers direct te consulteren over wat zij van de Europese Unie vinden. Zo zijn zij vaak tegenstander van referenda waarin burgers zich over Europa mogen uitspreken, vermoedelijk omdat burgers zich dan vaak 'tegen Europa' keren (Rose, 2013).

Democratische politieke systemen hebben verschillende kenmerken, zoals representatie van burgers, horizontale verantwoording en verticale verantwoording. De Europese Unie voldoet echter niet aan al deze kenmerken. De Unie kent representatieve instellingen. Er is een

Europees Parlement waarin burgers worden vertegenwoordigd. Ook is er sprake van horizontale verantwoording: beleidsmakers van verschillende Europese instellingen overleggen met elkaar over het beleid. Ze informeren elkaar, praten onderling over hun inbreng en rechtvaardigen die. Dit zijn echter instellingen die onderling contact onderhouden. Er moet in een democratie ook sprake zijn van verticale verantwoording: burgers moeten het laatste woord hebben en sancties kunnen uitdelen als het beleid hen niet bevalt. Burgers moeten de macht hebben om politici hun functie te ontnemen. Burgers hebben in de Europese Unie die macht alleen bij het Europees Parlement (Rose, 2013).

Brussel bestaat uit een ingewikkeld systeem van instellingen die onderling allerlei relaties met elkaar onderhouden en allerlei van elkaar te onderscheiden functies hebben. Er is slechts één instelling die de burger vertegenwoordigt: het Europees Parlement. De politici in het Parlement zijn de enigen die door burgers na vijf jaar naar huis gestuurd kunnen worden. Alle andere instellingen hebben hooguit een indirecte band met burgers. Zij zijn bijvoorbeeld de hoeder van de verdragen of representeren de wet. De Europese Commissie illustreert deze beperkte rol van burgers. De Commissie is het dagelijks bestuur van de Europese Unie. Als zij rapporten uitbrengt waarin zij stelt voor de burger te werken (bv. Europese Commissie, 2013), is dat onjuist omdat er geen sprake is van verticale verantwoording. De Europese Commissie is immers niet door de burger gekozen, is de burger geen verantwoording verschuldigd en kan niet door burgers naar huis worden gestuurd. De verantwoording door de Europese Commissie is dus op zijn best indirect. De enige sanctiemogelijkheid die burgers in Europa hebben is hun Europarlementariërs te vervangen na de Europese verkiezingen. Maar het vervangen van Europarlementariërs heeft geen directe relatie met de samenstelling en het beleid van de Europese Commissie (Rose, 2013).

Verkiezingen

In mei 2014 worden voor de achtste keer Europese verkiezingen gehouden. Deze verkiezingen zijn de belangrijkste mogelijkheid voor burgers om invloed uit te oefenen op Europa. In dit essay komt aan bod welke rol de mening van de burger speelt binnen het Europees Parlement en wat dit betekent voor de invloed die burgers op het Europees Parlement kunnen uitoefenen. Heeft de burger via het Europees Parlement invloed op het beleid van de Europese Unie?

Omdat veel burgers zich niet door het Europees Parlement vertegenwoordigd lijken te voelen, bestaat er een doorlopende discussie over hoe legitiem het Europees Parlement is. Is het Parlement legitiem omdat ze is gekozen of is daar meer voor nodig? Anders geformuleerd is het de vraag of beslissingen van het Europees Parlement gedragen worden door de bevolking. In hoeverre drukken de uitspraken van het Europees Parlement daadwerkelijk de mening van 'Europese burgers' uit? Om de relatie tussen burgers en het Europees Parlement te verbeteren moeten burgers begrijpen hoe het Parlement in de praktijk werkt. Deze kennis moet er idealiter toe leiden dat burgers in staat zijn de Europese politiek te beïnvloeden. Kunnen burgers dat?

Hoofdstuk 2

WENSEN VAN BURGERS

'Ik hoorde dat er in 2014 verkiezingen waren, maar volgens mij heb ik daar nog nooit voor gekozen, voor het Europees Parlement. Ik kan me ook echt niet heugen dat we daar eerder voor uitgenodigd zijn om daarvoor te kiezen. Het zal wel. Maar ja, ik vind het dus een beetje vaag hoe Europa handelt. Ik weet wel dat er 26 zetels vanuit Nederland zijn. En volgens mij is VVD wel aardig groot. En ik hoor Hans van Baalen altijd, die zit in Brussel als prominent VVD'er.'

Vrouw (42)

Het Europees Parlement bestaat net als de Tweede Kamer uit volksvertegenwoordigers en dus moeten Europarlementariërs weten welk beleid hun achterban wenst. Zij moeten weten welke voorstellen steun hebben van burgers uit hun lidstaat, welke richting burgers willen dat het Europees beleid op gaat en welke voorstellen volgens burgers zeker geen meerderheid mogen krijgen. Om deze kennis op te doen, hebben Europarlementariërs een goede band met de burger nodig. Tweede Kamerleden hebben op nationaal niveau zo'n band: zij hebben via de media, opiniepeilingen en contacten met burgers en partijleden een beeld van de wensen van hun kiezers. Hoe krijgen Europarlementariërs zicht op wat burgers willen?

Verkiezingen

De meest voor de hand liggende informatiebron over de mening van burgers is de verkiezingsuitslag. Dit is hoe de uitslag van landelijke verkiezingen ook altijd wordt geïnterpreteerd. Als een partij zetels wint, ontstaat het idee dat burgers de voorstellen van die partij steunen. De Tweede Kamerleden van een partij hebben dus een mandaat om volgens de lijnen van hun programma te handelen. Als we zo redeneren kunnen Europarlementariërs simpelweg hun verkiezingsprogramma uitvoeren, want dit is waar ze op gekozen zijn.

Toch is het maar de vraag of de uitslag van de verkiezingen voor het Europees Parlement de mening van het volk over Europa weergeeft. Dit heeft twee oorzaken: de lage opkomst en de tijdens de campagne besproken thema's. Een belangrijk probleem bij Europese verkiezingen is dat ze weinig interesse oproepen onder burgers: in 2009 ging nog geen 37% van de bevolking stemmen. Het gevolg is dat we niet weten welke standpunten de rest van de bevolking ten aanzien van Europese thema's heeft en dus hoe zij vertegenwoordigd zouden moeten worden. Er bestaan allerlei verklaringen voor dit gebrek aan interesse. Burgers zijn onverschillig, apathisch of onwetend ten aanzien van Europa. Ook zijn de meningen van burgers over het Europees Parlement vaak niet gebaseerd op gedetailleerde kennis. De reden om thuis te blijven is niet dat burgers denken dat het Europees Parlement geen macht heeft. Ze hebben juist de neiging de macht van het Europees Parlement te overschatten (Judge & Earnshaw, 2008). Verkiezingen voor het Europees Parlement staan simpelweg bekend als tweederangs verkiezingen. Er staat bij deze verkiezingen relatief weinig op het spel. De verkiezingen hebben bijvoorbeeld geen invloed op een Europese regering, omdat er simpelweg geen Europese regering bestaat.

Europese verkiezingen hebben bovendien de neiging om over landelijke thema's te gaan in plaats van Europese (De Beus & Mak, 2009).

Als gevolg hiervan is het niet duidelijk welke uitspraken burgers in het stemhokje doen. Het is niet alleen onduidelijk welk deel van de bevolking wel of niet heeft gestemd en welke invloed de lage opkomst heeft op de zetelverdeling in het Europees Parlement, het is ook onduidelijk of burgers stemmen op het nationale of het Europese programma van partijen of dat zij de regering op het nationale beleid afrekenen. Europese verkiezingen zijn bovendien onaantrekkelijk omdat er weinig te kiezen is: de middenpartijen zijn het op hoofdlijnen eens dat Europese integratie goed is. Er is dus sprake van beperkte alternatieven waartussen gekozen kan worden (Rose, 2013).

Bij Europese verkiezingen stemmen burgers op Europese volksvertegenwoordigers en dit suggereert dat ze hen een Europees mandaat geven. De vraag is echter of dit wel zo is. De verkiezingen zijn nationaal georganiseerd rond nationale partijen met nationale kandidaten die vaak ook standpunten innemen over nationale kwesties (Judge & Earnshaw, 2008). De meeste burgers hebben geen beeld van de specifieke voorstellen die partijen in hun verkiezingsprogramma's doen. Het is algemeen bekend dat verkiezingsprogramma's nauwelijks worden gelezen en bovendien is er in de media weinig aandacht voor deze voorstellen. Het is dus logischer te stellen dat er geen sprake is van een duidelijk Europees mandaat dat burgers aan Europarlementariërs geven.

De discussie over Europese thema's tijdens de Europese verkiezingscampagne wordt tenslotte bemoeilijkt door de gebrekkige kennis van burgers over Europese politiek. Europarlementariërs hebben een grote inhoudelijke voorsprong op hun achterban. Dit maakt dat vaak wordt gesteld dat burgers 'het niet begrijpen' en dat Europa nog eens moet worden uitgelegd. Oud-eurocommissaris Frits Bolkestein (2004) kwam deze houding tegen bij gesprekken met prominente Europarlementariërs. Burgers zijn niet hun favoriete gespreksonderwerp en worden vaak besproken als lastpost of stoorzender. Europese samenwerking is een proces van elites gebleven, omdat burgers Europa negeren of hun tong

uitsteken. Dit roept bij Europarlementariërs de reactie op dat burgers Europa niet begrijpen en er dus meer folders moeten komen om Europa beter uit te leggen. Op deze manier versterken Europese verkiezingen eerder de kloof tussen burgers en het Europees Parlement dan dat ze deze overbruggen.

Al met al kunnen Europarlementariërs er na de verkiezingen niet zeker van zijn dat hun achterban hun voorstellen echt steunt. Burgers geven in het meest positieve geval een globale voorkeur voor een bepaalde politieke richting aan. Van een duidelijk inhoudelijk mandaat is in ieder geval geen sprake.

Opinieonderzoek

Als verkiezingsuitslagen weinig zeggen over wat Europarlementariërs volgens burgers moeten doen, is het logisch dat zij andere informatiebronnen aanboren. Opinieonderzoek lijkt een optie, al is het maar omdat dit type onderzoek steeds goedkoper uitgevoerd kan worden en daarom alom aanwezig is. Kunnen Europarlementariërs er via opinieonderzoek achter komen wat burgers van Europa vinden en op deze manier een beeld krijgen welk beleid hun achterban voorstaat?

Een probleem van opinieonderzoek is dat de kans op negatieve en voorspelbare uitkomsten groot is. Jaren geleden introduceerde de Nederlandse regering een onderzoek naar de mening van burgers over de regering en beleidsterreinen als veiligheid en onderwijs. Sommige van deze onderzoeken hadden sterk negatieve uitkomsten (Tiemeijer, 2006). Een belangrijke reden hiervoor is simpelweg dat als een bepaalde kwestie of instelling al een bepaald imago heeft, dit altijd weer terugkomt in enquêtes. Een voorbeeld hiervan zijn de oordelen over Europa ten tijde van de eurocrisis. Veel burgers blijven het lidmaatschap van de EU een goede zaak vinden: dit is een consistente uitkomst door de

tijd heen. Maar een andere consistente uitkomst is kritiek op Europa: Nederland betaalt te veel, Nederland raakt zijn identiteit kwijt en Europa is te bemoeizuchtig (Den Ridder, Kuilberg & Dekker, 2011). Deze negatieve uitkomsten zijn voor Europarlementariërs nauwelijks bruikbaar, omdat als ze er gehoor aan zouden geven, dit grote beleidsveranderingen vraagt. Opinieonderzoek levert op deze manier al snel twijfel op of Europarlementariërs het volk wel goed representeren.

Opinieonderzoek heeft nog een ander belangrijk nadeel. De vraag is of het onderzoek een beeld geeft van de voorkeuren van burgers over thema's waarover Europarlementariërs daadwerkelijk beslissingen nemen. Tiemeijer (2006) laat zien dat enquêtes geen directe beleidsrelevantie hebben, maar hooguit aanleiding kunnen zijn om te reflecteren op het beleidsproces. Dit lijkt ook te gelden voor het Europees Parlement. Er wordt in Brussel en Straatsburg op een gedetailleerd niveau gepraat over nieuwe Europese regels. Deze thema's worden niet in enquêtes aan de orde gesteld en als ze aan de orde gesteld zouden worden, is de kans groot dat burgers er onvoldoende kennis van hebben en dus geen stabiele meningen kunnen rapporteren. Europarlementariërs hebben dus geen relevante onderzoeken ter beschikking, of hebben onderzoek ter beschikking waarbij op voorhand aan de kwaliteit kan worden getwijfeld. Algemener onderzoek, bijvoorbeeld over de onvrede onder burgers over Europa, kan hen hooguit aanzetten tot reflectie op hun eigen rol, maar is vaak niet in verband te brengen met de concrete beslissingen die Europarlementariërs moeten nemen.

Burgercontacten

Europarlementariërs zouden ook direct contact met de burger kunnen zoeken en andersom kunnen burgers Europarlementariërs benaderen. Ook op dit punt blijkt er sprake van een kloof met de bevolking.

In Den Haag wordt bijvoorbeeld regelmatig gedemonstreerd en zo krijgen Tweede Kamerleden een beeld van de wensen van een groep burgers. Grote demonstraties zijn in Brussel echter moeilijk te organiseren en komen in de buurt van het Europees Parlement nauwelijks voor. Als burgers naar Brussel komen om te demonstreren, negeren ze vaak het Europees Parlement en richten ze zich op andere Europese instellingen zoals de Europese Commissie en de Raad. Demonstranten lopen volgens journalist Joep Dohmen (1999) het Europees Parlement straal voorbij. Andersom zijn er nauwelijks voorbeelden waarbij Europarlementariërs proberen burgers te mobiliseren (De Beus & Mak, 2009).

Burgers kunnen Europarlementariërs gemakkelijker dan ooit bereiken door middel van e-mail en sociale media. Vooral het aantal e-mails dat Europarlementariërs krijgen is groot. Vaak zijn Europarlementariërs van goede wil en proberen zij alle burgers van een antwoord te voorzien:

'Via de mail laten veel mensen van zich horen. Ik vind dat mensen recht hebben op een persoonlijk antwoord en niet een standaardantwoord. Ik ben ieder weekend toch wel een uur of vijf bezig met het beantwoorden van particuliere mails die te ingewikkeld zijn om de assistenten te laten beantwoorden. Een leuk voorbeeld: machinisten werden in Nederland gek van de nieuwe Europese regels over het communicatieverkeer, die riepen verwarring op. Ik zei: 'kom een keer naar Brussel, dan organiseren we een gesprek met de Commissie en dan kunnen we zien hoe het echt zit.' Dat blijkt dus het beleid van ProRail zelf te zijn en niet zozeer de Europese regels. Dan zorgen we dat ze een officiële brief meekrijgen van de Commissie. Dan kunnen ze naar het management van ProRail gaan: 'Jullie zijn gek geworden, die Europese regels vallen wel mee'. Dat is op basis van één mailtje. We gaan direct met de mensen in dialoog en we kunnen nog wat voor ze betekenen ook.'

Dennis de Jong, Europarlementariër SP

Het is onduidelijk hoeveel burgers via deze weg in contact komen met Europarlementariërs, maar dit aantal kan alleen laag liggen omdat Europarlementariërs een extreem drukke agenda hebben (cf. Aalberts & Kreijveld, 2011). Bij vragen en opmerkingen via e-mail gaat het net als bij demonstraties om initiatieven van burgers om Europarlementariërs iets te vragen of een standpunt kenbaar te maken. Voorbeelden van Europarlementariërs die actief om inbreng van burgers vragen zijn er nauwelijks. Een uitzondering is een resolutie van D66-Europarlementariër Marietje Schaake over het ACTA-verdrag over intellectueel eigendomsrecht, waar zij via internet commentaar van burgers op vroeg.

De kans is al met al groot dat de standpunten van politici over Europa misschien mondjesmaat doordringen tot de publieke opinie en andersom de ideeën van burgers over Europa niet of nauwelijks doordringen tot politieke partijen (Hellström, 2008). Partijen hebben beperkt de mogelijkheid om de publieke opinie te beïnvloeden en doen dit vooral via de media. Partijstandpunten dringen op deze manier moeizaam door tot bredere lagen van de bevolking. Andersom is het heel moeilijk voor burgers om hun mening over te brengen aan partijen en hen te bewegen van standpunt te veranderen. Het blijven relatief kleine groepen burgers of individuele burgers die Europarlementariërs benaderen. Hierbij komt altijd de vraag op in hoeverre deze burgers representatief zijn voor een grotere groep. Juist informatie over die grotere groep burgers ontbreekt in Europa. Het is moeilijk om een idee te krijgen van wat er onder burgers leeft:

'De Europarlementariërs die ik heb meegemaakt, hebben niet hetzelfde gevoel voor de burger als politici in Den Haag of in de gemeentepolitiek. Omdat de druk van de media veel minder sterk is in het Europees Parlement worden ze ook bureaucratischer. Ik heb gewerkt met Ieke van den Burg, een uitstekend Europarlementariër die invloed had door haar kennis, maar zij

verwonderde zich over de Haagse drukte. Ik zou die druk van de media en het populisme helemaal niet erg vinden in het Europees Parlement. Wat er leeft onder de bevolking moet ook doorklinken in Brussel.'

Paul Tang, lijsttrekker PvdA Europees Parlement 2014

Lobbygroepen

Er is al met al weinig informatie beschikbaar over welke wensen burgers over Europees beleid hebben. Dit staat in schril contrast met de grote hoeveelheid informatie die beschikbaar is over wat bedrijven en maatschappelijke organisaties van Europa willen. Brussel is voor veel beleid doorslaggevend geworden en dit heeft veel organisaties ervan doordrongen dat Europa essentieel is om beleid te beïnvloeden. De afgelopen decennia is Brussel daarom een verzamelplaats geworden voor lobbyisten. Via lobbyisten proberen bedrijven en maatschappelijke organisaties de besluiten van Europese instellingen te beïnvloeden. In Brussel hebben ongeveer drieduizend lobbygroepen een vast kantoor, maar het aantal lobbyisten ligt veel hoger (Van Esch & Princen, 2012). Lobbyisten proberen Europarlementariërs te beïnvloeden, maar ook andere betrokkenen zoals ambtenaren van de Europese Commissie.

Het zijn vooral bedrijven die lobbyen omdat zij over de meeste financiële middelen beschikken. Deze lobbyisten kunnen relatief veel invloed uitoefenen op Brussels beleid. Deelbelangen van met name bedrijven krijgen relatief veel ruimte in vergelijking met het algemeen belang (Pijpers, 2005). Maatschappelijke organisaties hebben in vergelijking met bedrijven vaak niet de middelen om intensief voor bepaald beleid te lobbyen. Zij ontvangen om deze reden soms financiële ondersteuning van de Europese Commissie. Hiermee wil de Commissie laten zien dat zij maatschappelijke organisaties belangrijk vindt (Van Esch & Princen, 2012). Het feit dat de Europese Commissie deze subsidies in

het leven heeft geroepen, laat zien dat maatschappelijke organisaties in het Brusselse lobbycircuit door bedrijven worden overvleugeld. Hoewel maatschappelijke organisaties niet per definitie de belangen van burgers naar voren brengen, hebben zij vaak wel een achterban bestaande uit burgers. Voor bedrijven is dat evident niet het geval.

In zijn boek *More Machiavelli in Brussels* legt Rinus van Schendelen (2010) uit hoe lobbywerk in de Europese Unie in zijn werk gaat. Lobbyisten moeten een duidelijk doel hebben bij hun lobbycampagne, een analyse maken van alle betrokkenen bij het beleidsdossier, hun belangen en hun standpunten, goede relaties onderhouden met hun thuisbasis en alle betrokkenen en een prudente techniek van onderhandelen hebben. Lobbywerk bestaat vooral uit het bouwen van netwerken en het verstrekken van informatie. Lobbyisten proberen aan de tafel van beleidsmakers terecht te komen. Dit kunnen zowel Europarlementariërs zijn, andere politici of ambtenaren. Het komt nauwelijks voor dat men als buitenstaander zonder Brussels netwerk een positie aan de onderhandelingsstafel krijgt (Van Esch & Princen, 2012).

Europarlementariërs zeggen open te staan voor de inbreng van lobbyisten. Zij weten dat lobbyisten met een specifiek doel hun activiteiten uitvoeren en dat ze gekleurde informatie geven. Dat is volgens Europarlementariërs geen probleem, omdat zij problemen vanuit verschillende perspectieven willen bekijken. Het perspectief van lobbyisten is voor hen van belang omdat dit informatie toevoegt, maar dit is niet het enige perspectief waar ze rekening mee willen houden. De kans dat leden van het Europees Parlement uitsluitend gebruik maken van het materiaal van lobbyisten is volgens henzelf klein. Als ze letterlijke teksten van lobbyisten in een wetsvoorstel overnemen, komt dat in de openbaarheid omdat lobbyisten hun teksten aan verschillende Europarlementariërs verstrekken. Het wordt dus meteen duidelijk als een Europarlementariër een wetstekst niet zelf heeft geschreven. Dit zou schadelijk zijn voor de reputatie van de betreffende Europarlementariër (Van Damme & Reiding,

2013). Toch is de invloed van lobbyisten vermoedelijk substantieel, aangezien het anders niet lonend is voor bedrijven om hier grote bedragen in te investeren.

Lobbyisten dragen bij aan het beeld dat Europa bestaat uit achterkamertjes waar schimmige afspraken worden gemaakt. Er zou daarom meer transparantie moeten komen welke lobbyisten actief zijn, voor welke opdrachtgevers ze werken en welke doelen ze nastreven. Dit zou leiden tot meer effectieve, efficiënte en kwalitatief betere besluitvorming. De gedachte is dat als het duidelijker wordt wie lobbyt, de macht van lobbyisten kleiner wordt en het democratisch gehalte van de Europese Unie toeneemt (Naurin, 2007). Dit is echter niet het belangrijkste democratische probleem. Het is erger dat de inbreng die Europarlementariërs vanuit de buitenwereld ontvangen eenzijdig is: er worden veel professionele en commerciële deelbelangen naar voren gebracht, maar Europarlementariërs komen niet of nauwelijks te weten hoe burgers over Europees beleid denken. Zij moeten daar expliciet naar op zoek gaan:

'De invloed van de Nederlander is klein, maar wat je wel kunt doen is vooraf afspraken maken over de manier waarop je politiek gaat bedrijven. De hoeveelheid lobbyisten die in Europa op je afkomt is enorm, daar heb je geen voorstelling van. Vrijwel alle lobbyisten zijn er voor het bedrijfsleven. Er zijn groepen in Nederland die de weg naar Brussel niet vinden. Als PvdA-er ben je ook ambassadeur van ouderenbonden en vakbonden. Als je naar Nederland gaat, moet je ervoor zorgen dat je voor het beleid relevante groepen bezoekt.'

Bernard Naron, kandidaat-Europarlementariër PvdA

Europarlementariërs staan ongetwijfeld open voor de meningen van burgers, maar via verkiezingen, opinieonderzoek en directe contacten krijgen Europarlementariërs weinig informatie van en over burgers die ook echt bruikbaar is in hun dagelijkse werk. Lobbyisten die vooral spreken namens het bedrijfsleven worden in Brussel nu eenmaal gemakkelijker gehoord.

Hoofdstuk 3

RESULTATEN BEHALEN

‘Dan komen de Europese verkiezingen. Het is dat je dan moet stemmen, maar als je aan mensen gaat vragen van: ‘waar stem je dan op?’ Ik denk dat 90% het niet weet. Hier in Nederland heb je nog wel de one-issuepartijen. De PVV speelt een bepaalde kaart, de SP, het CDA, de ChristenUnie. Dan hebben mensen het idee: als ik op die partij stem, dan gaat het een beetje die kant op. Daar hebben ze nog een gevoel bij. In Europa is dat natuurlijk niet zo. De Europese liberale fractie is natuurlijk een fractie uit diverse landen. Ik denk dat 99,9% van Nederland niet al die partijprogramma’s heeft gelezen.’

Man (52)

Als Europarlementariërs eenmaal weten wat burgers willen, kunnen ze aan de slag gaan met deze wensen. Dit proces is in de nationale politiek in de media goed zichtbaar: partijen smeden coalities, komen met initiatiefwetsvoorstellen, stellen Kamervragen en spreken demonstrerende menigtes toe. Kiezers krijgen hierdoor een beeld van wat Kamerleden voor hen doen en of ze iets bereiken. Bij de volgende verkiezingen worden sommige partijen en politici beloond voor hun inspanningen en anderen worden afgestraft. Gaat dit in het Europees Parlement op dezelfde manier in zijn werk? Hoe proberen Europarlementariërs hun politieke ideeën te realiseren?

Meer invloed

Het Europees Parlement is geen kopie van de Nederlandse Tweede Kamer. Een belangrijk kenmerk van het Europees Parlement is dat het zich de laatste decennia sterk heeft ontwikkeld. Aanvankelijk was het Europees Parlement een adviserend orgaan, maar tegenwoordig heeft het Parlement op veel terreinen bevoegdheden. Alleen bij buitenlands- en veiligheidsbeleid heeft ze geen macht, net als bij gevoelige thema's als belastingen en delen van de sociale zekerheid (Vos, 2011). Ironisch is dat dit precies thema's zijn die sterk leven bij burgers.

Het Europees Parlement heeft altijd geprobeerd meer macht te krijgen. Met elke verdragwijziging kreeg het Parlement meer macht, was ze blij met de nieuwe bevoegdheden en vond ze tegelijkertijd dat het aantal nieuwe bevoegdheden te beperkt was. Het Europees Parlement veranderde langzaam van een puur adviserende instelling naar een medewetgever die bij het meeste beleid haar goedkeuring moet geven. Niet alleen gaven de verdragen het Parlement steeds meer rechten, daarnaast zocht het Parlement ook zelf de grenzen van haar taken op. Het Parlement probeerde steeds weer haar invloed te maximaliseren door strategisch met procedures om te gaan en informele druk uit te oefenen op andere instellingen. Het Parlement eigende zich nieuwe thema's en nieuwe middelen toe. De naam is misschien wel het beste voorbeeld: eigenlijk heette het Parlement 'de gemeenschappelijke vergadering', maar de leden gingen de vergadering zelf 'het Europees Parlement' noemen, een naam die haar importantie deed toenemen maar pas veel later formeel werd. De directe verkiezingen vanaf 1979 waren een belangrijke verandering: de Europese Commissie is sindsdien steeds meer naar het Parlement gaan kijken om haar voorstellen te legitimeren (Judge & Earnshaw, 2008).

Ondanks de toegenomen bevoegdheden van het Europees Parlement blijven er belangrijke verschillen met nationale parlementen. Een belangrijk verschil is dat het Parlement geen initiatiefrecht heeft: zij kan niet

zoals de Nederlandse Tweede Kamer zelf voorstellen voor nieuwe wetten doen. De Europese Commissie zet de grote lijnen uit en komt als enige met nieuwe voorstellen. De Commissie is geen Europese regering, maar een instelling die de uitvoering van de Europese verdragen controleert en handhaaft, die het beleid in sommige gevallen uitvoert en het dagelijks bestuur van de Unie vormt. Zij heeft als enige het recht van initiatief en is daarmee de motor achter de Europese eenwording (Suvarierol, Versluis & Mastenbroek, 2012).

Al met al heeft het Europees Parlement aanzienlijke macht verworven en kan zij met een mandaat namens burgers allerlei uitspraken doen. Een probleem hierbij is dat als burgers nieuw beleid wensen, het Europees Parlement dit niet zelf kan oppakken omdat ze geen initiatiefrecht heeft. Ze kan wel de Commissie vragen tot een voorstel te komen. De Commissie is echter niet verplicht aan dit verzoek te voldoen (Vos, 2011). In de praktijk kan het Europees Parlement dus vooral Commissievoorstellen wijzigen in een richting die overeenkomt met de wensen van de burger. Ook kan ze deze voorstellen wegstemmen als ze niet aansluiten bij de ideeën van de achterban. Dit geldt alleen voor terreinen waarover het Europees Parlement meebeslist.

Pro-Europa

Europarlementariërs komen uit verschillende landen, hebben verschillende professionele achtergronden en verkondigen uiteenlopende politieke standpunten. Toch hebben zij ook belangrijke overeenkomsten. Een van de belangrijkste is hun Europese gezindheid.

Er is weinig onderzoek naar de identiteit van de Europese elite in Brussel, maar journalist Caroline de Gruyter (2006) laat zien dat burgers die voor Europese instellingen werken zich regelmatig 'Europeaan' voelen. Uit haar boek *De Europeanen* blijkt dat burgers die voor Europese

instellingen werken en zich om die reden in Brussel hebben gevestigd, zich niet meer verbonden voelen met hun thuisland, maar met Europa. Dit is vooral het geval bij werknemers van de Europese Commissie. Zij tonen een uitgesproken liefde voor Europa en vinden Europa zowel persoonlijk als professioneel belangrijk. Zij komen door hun werk meer over Europa te weten en worden daarom ook milder over Europese integratie op zich. Aanvankelijk waren ze soms wel kritisch, maar die kritiek verdwijnt in de loop der tijd. Deze Europeanen realiseren zich dat het alledaagse beeld van Europa niet klopt en dat Europa ook grote voordelen heeft. Zij ergeren zich dan ook aan de lidstaten van de Unie, die het gemeenschappelijk belang zouden dwarsbomen en alleen uit zouden zijn op het nationale belang (De Gruyter, 2006).

Dezelfde pro-Europese houding lijkt aanwezig bij veel Europarlementariërs. Er bestaan wel verschillen in hoe hun Europese gezindheid zich uit, maar hun grondhouding is vaak hetzelfde. Sommige Europarlementariërs zetten zich in als een missionaris voor Europa en gaan voluit voor het Europese ideaal. Anderen zijn pragmatischer ingesteld, maar staan ook voor meer Europese eenwording: zij vinden het Europees Parlement een uitgelezen plek om allerlei problemen op Europees niveau op te lossen. Zelfs Europarlementariërs die toevallig of vanwege de status in het Parlement terecht zijn gekomen hebben vaak pro-Europese standpunten. Veel Europarlementariërs willen thema's op Europees niveau verder brengen, willen Europa aan hun achterban verkopen of zien hun werk in het Parlement als een doel op zich (Stamm, 2008).

De pro-Europese houding van de meerderheid van de Europarlementariërs is een fenomeen wat zich al bij de start van het Europees Parlement openbaarde. De leden werden toen nog niet door burgers gekozen en partijen konden zelf afgevaardigden naar de nieuwe gemeenschappelijke vergadering sturen. Politici die zeer enthousiast over Europa waren werden afgevaardigd, simpelweg omdat zij zichzelf aanmeldde.

Het Parlement was dus al direct pro-Europees. Kritische politici hadden logischerwijs geen zin om deel te nemen aan deze, op dat moment, vrijblijvende vergadering (Judge & Earnshaw, 2008). Europarlementariërs hebben dus vaak al Europese idealen als ze zich voor het Europees Parlement kandideren (cf. Scully, 2005). Het pro-Europese sentiment uit de begindagen kwam terug in de vorming van Europese fracties. Er ontstonden transnationale politieke fracties, die geordend waren naar ideologie en niet naar het thuisland van de afgevaardigden. De toenmalige leden kozen er bewust voor zich niet naar land van herkomst te groeperen (Judge & Earnshaw, 2008).

Het gevolg van de pro-Europese attitude van veel Europarlementariërs laat zich raden: het Parlement stemt in veel gevallen pro-Europees. Om politieke en culturele redenen zijn zij voor meer Europese regels en meer Europese integratie. Europarlementariërs stemmen in de meeste gevallen voor de voorstellen van de Europese Commissie die eveneens meer Europese integratie voorstaat. Het belangrijkste bewijs voor het pro-Europese karakter van het Europees Parlement is dat zij voorstellen van de Europese Commissie vrijwel nooit afkeurt en dat zeker niet in de eerste lezing doet. Met andere woorden: het Europees Parlement verwijst een nieuw voorstel van de Europese Commissie nooit direct naar de prullenmand. Er zijn uit vele jaren parlementair werk maar heel weinig voorbeelden dat het Parlement voorstellen geheel afkeurde (Judge & Earnshaw, 2008).

Het is de vraag of deze pro-Europese standpunten gedeeld worden door de achterban van de Europarlementariërs. Zij steunen Europese integratie meer dan hun kiezers (Mattila & Raunio, 2006). Onderzoek laat zien dat het afhankelijk is van het onderwerp in hoeverre er overeenstemming bestaat tussen de meningen van burgers en die van Europarlementariërs (Vasilopoulou & Gattermann, 2013). Dit hangt ook af van de groep burgers die het betreft. Hoger opgeleiden worden beter gerepresenteerd in het Europees Parlement dan lager opgeleiden

en dit geldt ook voor burgers met veel politieke kennis ten opzichte van burgers met weinig politieke kennis (Walczak & Van der Brug, 2013). Europarlementariërs lijken dus het meest op te komen voor de standpunten van hoger opgeleide en politiek geïnteresseerde burgers.

Partijen

Hoewel burgers bij de Europese verkiezingen stemmen op nationale partijen, vormen deze in het Europees Parlement grotere, Europese fracties. In het Europees Parlement opereren dus andere partijen dan die deelnemen aan de verkiezingen. Onderzoek laat zien dat het stemgedrag van Europarlementariërs vooral langs partijlijnen loopt en niet langs nationale lijnen. De verschillen in stemgedrag tussen Europarlementariërs uit hetzelfde land kunnen dus aanzienlijk zijn. Leden van transnationale partijen – vanaf nu fracties genoemd – zijn eensgezinder dan de Europarlementariërs uit hetzelfde land (Hix & Noury, 2009).

De fracties in het Europees Parlement verschillen inhoudelijk op twee manieren. In de eerste plaats kan er onderscheid gemaakt worden tussen linkse en rechtse fracties, net als in de nationale politiek. Daarnaast bestaan er fracties die voor en die tegen verdere Europese integratie zijn (Hix, Noury & Roland, 2006). De grote fracties zijn allen voor meer Europese integratie. Vrijwel alle leden van het Europees Parlement zijn lid van een fractie. Als leden niet bij een fractie horen – zoals die van de PVV in de periode 2009-2014 – worden ze op procedurele gronden gemarginaliseerd. De fracties in het Europees Parlement hebben meestal een soortgelijke structuur als partijen in nationale parlementen. Er zijn interne commissies, woordvoerders en er is een voorzitter (Raunio, 2006).

Voor Europarlementariërs is het belangrijk om lid te zijn van een fractie. Doordat ze lid zijn van een fractie kan het werk verdeeld worden en hoeven ze niet alle thema's te behandelen. Europarlementariërs hebben daardoor de tijd zich te specialiseren op bepaalde dossiers of commissies. Zij houden zich dus niet met alle mogelijke thema's bezig, maar met slechts enkele. Ze stemmen wel mee over alle thema's. Europarlementariërs hebben alleen voordelen van de fractie als ze de steminstructies van de fractieleiding volgen. Er is binnen de fracties dus sprake van opinieleiderschap. De veronderstelling van het fractielidmaatschap is dat als de leden zelf naar dezelfde thema's hadden gekeken als hun collega's, ze tot dezelfde politieke afwegingen waren gekomen (Hix, Noury & Roland, 2009).

De nationale delegaties zijn het in de meeste gevallen eens met de Europese fractie. De reden hiervoor is dat een delegatie zelf voor een bepaalde fractie kiest – of er een met anderen opricht – en omdat nationale delegaties ook invloed hebben op de standpunten van de grotere fractie. Soms nemen nationale partijen bovendien ideeën of voorstellen van de fractie over. Bij fractiediscipline gaat het echter om de gevallen waarbij de nationale partij een ander standpunt heeft dan de Europese fractie. Dit is in ongeveer tien procent van de stemmingen het geval (Hix, Noury & Roland, 2007). Onderzoek spreekt elkaar tegen of Europarlementariërs in deze gevallen voorrang geven aan het standpunt van de Europese fractie of van de nationale partij (Hix, Noury & Roland, 2007; Coman, 2009; Mühlböck, 2012). Europarlementariërs hebben reden het nationale standpunt te volgen omdat de nationale partij de zwaarste sanctie kan uitdelen als de Europarlementariër zich niet aan de partijlijn houdt. De partij kan immers besluiten de Europarlementariër de volgende keer niet meer op de kandidatenlijst te zetten (Raunio, 2006). Maar Europarlementariërs hebben ook redenen om de Europese fractie

te volgen. Zo kan de Europese fractie hen uitsluiten van functies of portefeuilles (Lindberg, 2008). Als een Europarlementariër te vaak afwijkend stemt, neemt zijn invloed af (Van Damme & Reiding, 2013).

Het probleem voor Europese fracties is dat ze uit delegaties bestaan die onderling zeer divers kunnen zijn. Er zijn verschillen in taal, ideologie en geschiedenis. Toch moet gezocht worden naar gemeenschappelijkheid om samen een fractie te kunnen vormen. Dit probleem met de interne diversiteit van fracties is groter geworden sinds de Europese uitbreidingen van 2004 en 2007. De diversiteit van de in een fractie samenwerkende delegaties is hierdoor verder toegenomen. Zo staan veel Oost-Europese partijen heel ander beleid voor, terwijl ze qua naamgeving en symbolen wel lijken op West-Europese partijen uit dezelfde fractie. Deze diversiteit is bijvoorbeeld goed te zien bij de christendemocratische fractie EVP, waar nu partijen deel van uitmaken die niet christendemocratisch zijn, niet centrumrechts en ook geen federalistische visie op Europa hebben (Judge & Earnshaw, 2008). Voorbeelden bij de EVP zijn de partij van Silvio Berlusconi en de partij van de Hongaarse president Victor Orbán. De fractiediscipline kan hierdoor gaan knellen, omdat de partijen binnen de fractie eigenlijk verdeeld zijn over een onderwerp en dat ook van elkaar weten. Opmerkelijk is dat ondanks deze toegenomen heterogeniteit fracties steeds eensgezinder stemmen (Hix, Noury & Roland, 2007). De vraag die voor Europarlementariërs belangrijk is, is hoeveel compromissen ze moeten sluiten en in hoeverre ze hun eigen geluid nog kunnen laten horen:

'Ik ben daar dus heel nuchter in. Zolang ik mijn CDA-geluid binnen de EVP voldoende kan laten horen, ben ik tevreden. Negen van de tien keer gaat dat goed. Die ene keer gaat vaak over ethische dingen. Ook als CDA-er sta je volmondig achter het Nederlandse familiebeleid zoals het homohuwelijk. Op die terreinen weet je: 'we agree to disagree', wij doen als CDA ons eigen

ding. Op het moment dat dat eigen geluid er niet meer door komt en je bent een verhaal aan het brengen waar je niet in gelooft, moet je daar consequenties aan verbinden. Dat punt heb ik niet bereikt, maar je moet daar wel open over durven spreken. Er zitten ook mensen in de EVP-fractie waarvan ik zeg: als er te veel van komen is het mijn fractie niet meer.'

Esther de Lange, Europarlementariër CDA

Fractiediscipline is dan ook een belangrijk argument om goed na te denken van welke fractie men deel wil uitmaken:

'Toen ik in 2009 in het Parlement kwam heb ik vooraf een analyse laten maken door mijn medewerkers: 'bij welke fractie gaan we ons aansluiten?' Toen heb ik een aantal fracties laten doorlichten, waaronder de christendemocratische fractie EVP. Een van de redenen waarom ik daar niet bij wilde is omdat de fractiediscipline daar streng is, zeker voor de kleinere groeperingen. Die hebben maar weinig te vertellen in een club van 275 mensen. De mainstream zijn daar Duitsers, Italianen en Polen, dus als jij daar als Nederlander wat anders wil stemmen, dan heb je wat uit te leggen. Dat is bij de ECR-fractie niet zo. De fractiediscipline is bij de christendemocraten strakker.'

Peter van Dalen, Europarlementariër ChristenUnie

Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement is vaak sprake van twee verschillende politieke programma's. De partijen die op nationaal niveau meedoen aan de verkiezingen hebben regelmatig een eigen verkiezingsprogramma of pamflet, maar soms heeft ook de Europese fractie een eigen programma. In sommige gevallen houden nationale partijen zich aan het pamflet van de Europese fractie, maar dat is niet altijd het geval. Er hoeft dus geen gelijkenis te bestaan tussen het partijprogramma bij de Europese verkiezingen van de nationale partij en het – al dan niet

schriftelijk vastgelegde – programma van de fractie waar de partij na de verkiezingen deel van gaat uitmaken (Voerman & Van de Walle, 2009). De pamfletten van Europese fracties geven maar weinig richting aan de nationale programma's omdat ze een algemeen en oppervlakkig karakter hebben met veel gemeenplaatsen. Deze pamfletten staan vol symbolische uitspraken maar bevatten weinig concrete beleidsplannen. Soms is het zelfs onmogelijk de standpunten in de campagne af te stemmen op de latere fractie, omdat die pas zijn definitieve vorm krijgt na de verkiezingen (Judge & Earnshaw, 2008).

Politici geven niet graag toe dat er fractiediscipline bestaat, maar die is er wel gelijk. De meeste Nederlandse Europarlementariërs stemmen vrijwel altijd mee met hun Europese fractie. CDA-ers stemmen in 92 tot 95% van de gevallen mee met de EVP-fractie, PvdA-ers in 90 tot 93% van de gevallen met de S&D-fractie, D66 in 96% van de gevallen met de ALDE-fractie, GroenLinks in 98% van de gevallen met de Groenen en bij de VVD wisselt dit percentage. Zij stemmen tussen de 83 en 95% van de gevallen mee met de ALDE-fractie (Votewatch, 2014).

Europa-kritische fracties kennen minder fractiediscipline en daar stemmen Europarlementariërs dus ook minder vaak met de fractie mee. Zo stemt SP-er Dennis de Jong in 74% van de gevallen mee met de fractie van Europees Unitair Links, Peter van Dalen van de ChristenUnie in 85% van de gevallen met de Europese Conservatieven en Hervormers (ECR) en Bas Belder van de SGP in 66% van de gevallen met de groep Freedom and Democracy (Votewatch, 2014). Sommige van deze kleine Europa-kritische fracties hebben zelfs als uitgangspunt dat ze verdeeld mogen stemmen:

‘Wij hebben een hele andere groep dan de meeste andere partijen. Wij hebben geen Europese partij waar je lid van kunt zijn. Onze groep is een confederale groep. Dat is in de praktijk heel belangrijk want het betekent dat er geen fractiediscipline is, we krijgen geen oekazes mee van een partij

over wat we in ons verkiezingsprogramma moeten zetten, ik krijg stemadviezen maar ik doe wat ik zelf wil en dat wordt ook volstrekt getolereerd. Wij kunnen als groep tegengestelde amendementen indienen. Dat gebeurt ook weleens.'

Dennis de Jong, Europarlementariër SP

Het is niet duidelijk in hoeverre Europarlementariërs trouw zijn aan de standpunten uit hun nationale verkiezingsprogramma als zij meestemmen met hun Europese fractie. Dit is afhankelijk van de mate waarin het programma van de fractie overeenkomt met het Europese verkiezingsprogramma van de nationale partij. Omdat uiteenlopende partijen samenwerken binnen een fractie, bestaan fractiestandpunten uit compromissen. Individuele Europarlementariërs volgen die compromissen in veel gevallen en stemmen dus niet per definitie conform hun eigen verkiezingsprogramma. Dat programma is eerder te zien als een vertrekpunt bij de onderhandelingen binnen de Europese fractie over welk standpunt ingenomen zal worden.

Compromissen

De diversiteit binnen de Europese fracties maakt dus dat er compromissen gesloten moeten worden om tot een consistente fractielijn te komen. Er zijn in het Europees Parlement speciale weken gepland waarin fracties het eens proberen te worden over specifieke thema's (Judge & Earnshaw, 2008). Aangezien in het Europees Parlement geen enkele fractie een meerderheid heeft en er vaak grote meerderheden nodig zijn, moeten fracties ook onderling compromissen sluiten. Om iets te bereiken is er dus niet alleen een gedragen fractiestandpunt nodig, maar ook een compromis met andere fracties (Rose, 2013). Deze compromiscultuur maakt het wederom lastig voor Europarlementariërs om te

stemmen op basis van hun nationale verkiezingsprogramma. Zij moeten hun standpunt ter discussie stellen in gesprekken met anderen om tot compromissen te kunnen komen en kunnen niet vasthouden aan de ideeën waarop ze aanvankelijk gekozen werden.

Bij veel thema's wordt besloten door middel van de gewone wetgevingsprocedure. Deze procedure loopt als volgt: de Europese Commissie doet een voorstel en stuurt dit naar het Europees Parlement en de Raad, waar ministers van de lidstaten overleggen. Er vinden dan twee rondes of lezingen plaats. Het Europees Parlement kan allereerst voorstellen tot wijziging aannemen. Als de Raad het eens is met deze voorstellen, is de procedure afgerond. Als de Raad tot een ander voorstel komt, gaat dit nieuwe voorstel terug naar het Europees Parlement. Als het Parlement het standpunt van de Raad overneemt, is de procedure afgerond. Het Parlement kan ook wederom met wijzigingsvoorstellen komen. De Raad geeft daar vervolgens weer een oordeel over. Als er dan nog steeds geen overeenstemming is, komt er een bemiddelingscomité dat bestaat uit vertegenwoordigers van de Raad en het Parlement. Er bestaan echter ook procedures waarbij de rol van het Europees Parlement veel kleiner is (Princen, 2012).

De compromiscultuur in Brussel is daarom niet alleen aanwezig binnen en tussen de fracties in het Europees Parlement, maar ook tussen de instellingen. Het bereiken van politieke compromissen is essentieel om tot resultaten te komen (Van Damme & Reiding, 2013). Voor Europarlementariërs is het daarom belangrijk om goede contacten te hebben met andere Europarlementariërs, de Europese Commissie en de Raad. Bij de gewone wetgevingsprocedure vindt er een onderhandeling plaats totdat de Raad en het Europees Parlement precies dezelfde tekst goedkeuren (Vos, 2011). Door het intensieve proces van de gewone wetgevingsprocedure en de compromiscultuur in Brussel is de invloed van een enkele Europarlementariër beperkt duidelijk te maken:

'Als parlementariër heb je eigenlijk per definitie dat je niet in je eentje grote besluiten op je conto schrijft omdat je nu eenmaal onderdeel bent van een groter geheel. Er zijn wel amendementen die worden aangenomen, een rapport wat je erdoor krijgt, dat je iets op de agenda kunt zetten, geld dat je kunt laten reserveren in de begroting voor iets wat je belangrijk vindt, zulk soort dingen gebeuren wel. Je kunt beter vragen: voor welke onderwerpen heb je je hard gemaakt en hoe staat het er nu voor? Hoe was het vijf jaar geleden en hoe zijn de vooruitzichten?'

Sophie in 't Veld, Europarlementariër D66

Sommige Europarlementariërs vinden dan ook dat ze hun standpunten duidelijker moeten verwoorden en niet het compromis moeten verdedigen, omdat dit de politiek kleurloos maakt:

'Ik vind dat het verhaal van het CDA scherper moet. Ik hoor vaak dat ik het scherp kan zeggen. Wij hebben als CDA in Europa heel erg de neiging om dingen uit te leggen. Europa zit al vol met compromissen en dan gaan we ook nog eens die compromissen als eigen beleid uitleggen. Ik vind: eerst een standpunt formuleren, dan de discussie aangaan en dan gaan we kijken naar de nuances.'

Esther de Lange, Europarlementariër CDA

De Brusselse compromiscultuur maakt het moeilijk vast te stellen of het Europees Parlement echt in staat is wetgeving te veranderen, al dan niet conform de wensen van burgers. Er zijn immers allerlei informele contacten en onderhandelingen binnen en tussen instellingen. Al deze pogingen om wetgeving te veranderen kunnen moeilijk voor de buitenwereld transparant worden gemaakt (Vos, 2011). Dit is ook een klacht van Europarlementariërs zelf: zij denken dat dit proces slecht te volgen is voor de buitenwereld (Van Damme & Reiding, 2013). Al met al is het voor

burgers moeilijk te zien wat er overblijft van de plannen die bij de verkiezingen zijn gepresenteerd. Niet alleen is onduidelijk of deze plannen worden nagestreefd, maar ook wie daar precies een bijdrage aan heeft geleverd en met welk resultaat.

Hoofdstuk 4

RESULTATEN COMMUNICEREN

'Het Europees Parlement? Premier Lubbers, die zat daar volgens mij in het Europese comité. Ik kan het ook mis hebben hoor, ik weet het ook niet. Het Europese comité boeit me eigenlijk niet zoveel. Ik hoor er ook heel weinig van. Af en toe hoor je weleens: er wordt dit en dit besloten, maar verder niet.'

Man (33)

Als Europarlementariërs iets hebben gedaan of bereikt, is het nuttig hun achterban daarvan op de hoogte te stellen. Als zij immers resultaten boeken, kunnen burgers hen daar de volgende verkiezingen voor belonen. Ook vergroten zichtbare resultaten de kans dat een Europarlementariër de volgende verkiezingen weer op de kandidatenlijst komt te staan. In Den Haag is veel aandacht van journalisten voor actuele gebeurtenissen, de activiteiten van politieke partijen en de uitkomst van politieke debatten. Burgers krijgen via de media een beeld van wat Kamerleden voor hen doen en wat ze bereiken. Hoe zit dat in Europa? Hoe verantwoorden Europarlementariërs hun werk? Of blijven burgers – zoals de hierboven aangehaalde man – onwetend?

Mediastilte

Europarlementariërs hebben in vergelijking met Tweede Kamerleden een groot probleem: er is nauwelijks aandacht in de media voor het Europees Parlement en dus zullen burgers niet snel een goed beeld krijgen van wat Europarlementariërs doen. Als er geen bijzondere gebeurtenissen zijn in Brussel, is de aandacht voor Europese politiek nihil.

Twee gebeurtenissen in Europa leveren verreweg het meeste nieuws op: verkiezingen en topontmoetingen (Boomgaarden et al., 2010). Europa kan bij zowel nationale als Europese verkiezingen in de media komen. Voor Europarlementariërs zijn Europese verkiezingen vanzelfsprekend het belangrijkste, maar juist deze verkiezingen zijn geen prominent onderwerp in de media. Soms worden Europese verkiezingen vrijwel genegeerd en is er hooguit een nieuwsverhaal vlak voor de verkiezingen dat er gestemd moet gaan worden. Er is daarnaast aandacht voor Europese politiek bij topontmoetingen tussen Europese regeringsleiders (bv. Peter, 2003; De Vreese, 2005). Opvallend is dat beide voorbeelden niet het reguliere parlementaire werk van Europarlementariërs als onderwerp hebben. Bij topontmoetingen komen Europarlementariërs niet aan het woord en bij Europese verkiezingen gaan de verkiezingen weliswaar direct over hen, maar is de aandacht beperkt.

Dit betekent niet dat er geen nieuws over Europese politiek beschikbaar is. Correspondenten die in Brussel gestationeerd zijn hebben het zeer druk met het verzamelen van nieuws. Er zijn voor hen zoveel mogelijkheden om nieuws te maken dat ze omkomen in de informatie. Er zijn simpelweg te veel verhalen te vertellen en er is een overvloed aan informatie beschikbaar. Via alle Europese instellingen ontvangen correspondenten informatie en er zijn zoveel persbijeenkomsten dat correspondenten ze niet allemaal kunnen bijwonen. Er is dus in theorie zeker

geen gebrek aan Europees nieuws. De omgeving waarbinnen Europese correspondenten werken is nauwelijks anders dan die van bijvoorbeeld Haagse parlementaire verslaggevers: nieuws is er in overvloed (Aalberts, 2008).

In de nationale politiek kan Europa incidenteel een nieuwsitem zijn, maar dit betreft dan nieuws waar Europarlementariërs niet of nauwelijks een rol in spelen. Europa is op nationaal niveau pas nieuws als er 'een Haagse component' aan zit. Journalisten in Den Haag vinden nieuws over Europa te abstract, te ingewikkeld en te institutioneel. Met andere woorden: Europa is niet spannend genoeg en er is weinig conflict. Dit zijn precies dezelfde redenen waarom ook centrale redacties van kranten en televisierubrieken weinig aandacht aan Europa besteden. Zij krijgen wel verhalen over Europa aangeleverd door correspondenten in Brussel, maar deze halen de media niet of komen op een niet-prominente plaats terecht. Er is hooguit media-aandacht voor Brussel als er een beslissing is genomen (Aalberts, 2008). De rol van het Europees Parlement in het algemeen en die van Nederlandse Europarlementariërs in het bijzonder is daarbij niet duidelijk. Europarlementariërs geven toe dat hun werk de media nauwelijks haalt:

'Je kunt natuurlijk zeggen dat er meer op de trom geslagen moet worden ter meerdere eer en glorie van de successen van Wim van de Camp, maar je kunt beter zeggen dat de Nederlandse belangen in het Europees Parlement permanent bewaakt moeten worden. Dat doe ik. Ik heb natuurlijk last van het adagium: 'goed nieuws is geen nieuws'. Als ik nou maar veel ruzie maak in het Europees Parlement en ik laat mijn delegatie uit elkaar vallen, dan zit ik vanavond bij Pauw en Witteman. Maar dat is niet de reden voor mijn politieke bestaan.'

Wim van de Camp, Europarlementariër CDA

Dit probleem is voor Europarlementariërs eigenlijk niet op te lossen:

'Het functioneren van het Europees Parlement en de andere instellingen binnen de Europese besluitvorming is uiterst complex en dus lastig over te brengen. Je moet je uiterste best doen om continu gesprekken met Nederlandse opinieleiders, politici, media en kiezers aan te gaan. Het is daarom van vitaal belang veel in Nederland te zijn. Zeker een derde van je tijd moet je daaraan in Nederland besteden en dan nog weet je dat het voor de mensen lastig is alles te bevatten. Schiet daarom niet met hagel, maar met scherp. De hoofdlijnen en de juiste onderwerpen, daar gaat het om.'

Hans van Baalen, Europarlementariër VVD

Er bestaat onder Europarlementariërs, net als onder Tweede Kamerleden, een enorme drang om in de media te komen. Met name correspondenten schrijven ook daadwerkelijk over Europa, maar op de redactie hebben deze verhalen weinig prioriteit omdat ze te saai zijn. Eigenlijk is iedereen ontevreden: correspondenten vinden dat hun verhalen niet prominent of helemaal niet in de krant verschijnen, Europarlementariërs voelen zich genegeerd door de media en redacties vinden Europa te saai om lezers te trekken.

Internet

Internet is voor Tweede Kamerleden en Europarlementariërs een alternatieve manier geworden om met burgers te communiceren. Europarlementariërs zijn net als Tweede Kamerleden zeer actief met eigen websites en op sociale media als Twitter, Facebook en YouTube.

Een groot voordeel van internet en sociale media is dat er geen journalistieke filters zijn. Waar bij traditionele media journalisten bepalen wat interessant is om aan burgers mee te delen, kunnen Europarlementariërs dat online zelf bepalen. Dit betekent dat alle informatie die normaal niet wordt verspreid via traditionele media alsnog beschikbaar komt voor burgers. Toch moet hier meteen worden aangetekend dat hoewel online media meer informatie bieden over Europese politiek dan traditionele media, er nog steeds sprake is van relatief weinig informatie. De onderhandelingen en compromissen in Europa worden ook via deze weg nauwelijks transparant gemaakt, maar hooguit op hoofdlijnen samengevat. Ook hier is de rol van individuele Europarlementariërs niet helder. Bovendien is de bron bij internetmedia vaak de Europarlementariër zelf of diens voorlichter. Er is dus geen sprake van een onafhankelijke bron die controleert of de aangeboden informatie ook echt juist is. Via internet en sociale media bedrijven Europarlementariërs PR en dat is niet gelijk aan traditionele journalistieke informatie zoals we die uit de landelijke politiek kennen. Internet is dus geen vervanging voor de thema's die de journalistiek laat liggen.

Het informeren van burgers via online media is veelal een theoretische kwestie. De informatie is online beschikbaar, maar wie zijn de burgers die deze informatie consumeren? Onderzoek laat zien dat burgers die online op zoek gaan naar politieke informatie, relatief veel interesse hebben in politiek. Deze burgers vormen dus geen goede afspiegeling van de bevolking: ze zijn bijvoorbeeld relatief hoog opgeleid en relatief jong. Sommige burgers worden via deze weg dus gemakkelijker bereikt door Europarlementariërs dan andere burgers (Aalberts & Kreijveld, 2011).

Niet alleen is de groep burgers die bereikt wordt selectief, deze groep is bovendien relatief klein. Het aantal vrienden van Europarlementariërs op sociale media is in absolute aantallen groot, maar in relatieve zin minimaal. Begin januari 2014 waren 23 van de 26 Nederlandse

Europarlementariërs op Twitter te vinden met gemiddeld 4.984 volgers. Dit gemiddelde is echter hoog vanwege drie Europarlementariërs: Wim van de Camp (12.731), Sophie in 't Veld (18.022) en Marietje Schaake (23.333). Als deze drie Europarlementariërs weggelaten worden, daalt het gemiddelde naar 3.028 volgers. Op Facebook zijn de aantallen eveneens laag. Dertien Europarlementariërs hebben een publieke site met gemiddeld 1.529 vind-ik-leuks. Met 5.307 vind-ik-leuks is ook hier Marietje Schaake het populairst. Zonder Schaake daalt het gemiddelde naar 1.214 vind-ik-leuks. In verhouding tot de totale bevolking worden via sociale media dus weinig burgers bereikt. Ook vanuit dit perspectief zijn online media dus geen goede vervanging voor traditionele media. Europarlementariërs zijn desondanks vaak positief over de hoeveelheid volgers:

'Op mijn Twitter-account en mijn Facebook-pagina word ik door 16.000 mensen in de gaten gehouden. Ik vind het met de communicatie met burgers nogal meevallen. Ik kan alle goede en slechte zaken uit het Europees Parlement met deze mensen delen. Dat was echt niet beter toen ik Kamerlid was.'

Wim van de Camp, Europarlementariër CDA

Bij online media kunnen burgers ook zelf berichten versturen en kunnen zij het nieuws van Europarlementariërs verder verspreiden. Er zijn weinig aanwijzingen dat deze verdere verspreiding door burgers daadwerkelijk plaatsvindt of een grote rol speelt in het informeren van een breed publiek. Het aantal retweets van tweets van Europarlementariërs is beperkt. Burgers willen politieke informatie vaak niet delen met anderen, omdat ze hun politieke voorkeur niet aan anderen willen opdringen. Ook blogs zijn geen goede manier voor Europarlementariërs om een groter publiek te bereiken. Online media blijken dezelfde nieuwsagenda te volgen als

traditionele media en ook hier staan Europarlementariërs dus op voorhand op een achterstand (cf. Aalberts & Kreijveld, 2011). Al met al leveren online media wel nieuwe mogelijkheden voor Europarlementariërs op, maar deze lossen in de kern hun probleem niet op: er is onvoldoende journalistieke aandacht vanuit de brede, traditionele media. De meeste burgers worden ook online niet bereikt.

Bijeenkomsten

Vanzelfsprekend kunnen Europarlementariërs ook het land in gaan om direct contact met burgers te zoeken. Zij worden regelmatig uitgenodigd om lezingen te houden, debatten te voeren of uitleg te geven over Europa. De plaatsen waar Europarlementariërs komen lopen uiteen van debatcentra tot scholen. Europarlementariërs gaan graag het land in en kandidaten voor het Europees Parlement nemen zich voor contacten in het land te intensiveren. Een belangrijk voordeel van persoonlijke contacten met burgers is dat zij meer begrip kunnen opbrengen voor Europees beleid omdat het hen wordt uitgelegd. Zelfs standpunten die in de media impopulair zijn, kunnen acceptabeler worden:

'Je moet mensen meenemen. Dat doe ik met duizenden mensen. Ik heb niet meer capaciteit om meer mensen te bereiken. Je moet vertellen waarom je iets doet. Ik ben o.a. Turkije-rapporteur. De mening van de Nederlandse achterban is: 'we moeten niks hebben van Turkije'. Ik vertel dan dat de Europese inzet is dat Turkije hervormt en zo een rechtstaat wordt, met een onafhankelijke en onpartijdige justitie en dat met alle rechten en vrijheden van het individu die daarbij horen, Turkije een stabiel, modern en welvarend land wordt. Dat is belangrijk voor de Turkse burger maar zeker ook voor Europa. Mensen zien hun aanvankelijke kritiek dan toch anders.

Het heeft mij nooit geschaad bij de verkiezingen dat ik ook controversiële zaken aankaart en mijn oprechte mening geef.'

Ria Oomen-Ruijten, Europarlementariër CDA

De grootte van het publiek wat Europarlementariërs via deze weg kunnen bereiken, is wederom klein. Waar traditionele media een groot publiek bereiken en online media een kleiner publiek, gaat het bij bijeenkomsten in het land in de meeste gevallen om hooguit tientallen personen per bijeenkomst. Hierbij speelt hetzelfde probleem als bij online media: de kans is groot dat het publiek niet representatief is voor de totale bevolking. De kans is groot dat de burgers die op bijeenkomsten afkomen interesse hebben in Europa, internationale kwesties of politiek in het algemeen, hoog opgeleid zijn en van dezelfde partij lid zijn als de Europarlementariër.

Voor het communiceren van de resultaten die Europarlementariërs in Brussel en Straatsburg boeken, vormen bijeenkomsten helemaal geen oplossing, simpelweg omdat deze bijeenkomsten vrijwel nooit gaan over hun recente werk in het Europees Parlement. Europarlementariërs vertellen vaak over algemene beleidsthema's in Europa, maar niet over specifieke activiteiten die zijzelf recent hebben ondernomen. Ook bestaat de mogelijkheid dat bijeenkomsten vooral als doel hebben Europa aan burgers uit te leggen, waarbij de politieke activiteiten van Europarlementariërs naar de achtergrond verdwijnen of zelfs helemaal onbesproken blijven. Bijeenkomsten in het land zijn dus geen vervanging voor gebrekkige media-aandacht of een beperkt publiek op internet.

Verantwoording

Europarlementariërs hebben moeite om een beeld te krijgen van de wensen van burgers, kunnen niet duidelijk aangeven wat de relatie is

tussen de input van burgers en hun beslissingen en hebben geen geschikte platformen om hun werk aan burgers te communiceren en te verantwoorden. Als zij gevraagd worden naar een verantwoording van hun werk, komen zij met hele andere argumenten. Deze zijn vaak niet gericht op de relatie van het Europees Parlement met de Nederlandse achterban, maar op andere zaken.

De belangrijkste manier waarop Europarlementariërs hun werk verantwoorden is door te wijzen op hun eigen interne kompas, moraal of idealen. Zij gaan ervan uit dat hun werk een zekere vanzelfsprekendheid heeft en dat er consensus over hun voorstellen bestaat. Een voorbeeld komt van GroenLinks. Europarlementariër Marije Cornelissen onderhandelde op basis van haar eigen politieke idealen over een betere positie voor homoseksuelen in Moldavië, dat een handelsakkoord wilde sluiten met de Europese Unie:

'Moldavië wil heel graag een associatieakkoord met de EU, maar daar zitten voorwaarden aan. Een van die voorwaarden is antidiscriminatie-wetgeving, inclusief seksuele oriëntatie. Als ik daar kom als Europarlementariër, word ik meteen gezien als de vertegenwoordiger van heel Brussel. Ik heb daar gelobbyd en de laatste liberalen overgehaald om deze wetgeving aan te nemen, waardoor miljoenen Moldaven nu zijn beschermd tegen discriminatie, waaronder de homo's daar.'

Marije Cornelissen, Europarlementariër GroenLinks

In veel gevallen is er geen directe relatie met de Nederlandse burger, maar gaan Europarlementariërs ervan uit dat hun inbreng overeenkomt met wat hun achterban gevonden zou hebben als men van het betreffende politieke thema op de hoogte was geweest. Op deze manier kunnen Europarlementariërs zeggen dat ze goed werk doen, dat ze stapsgewijs resultaten boeken en dat dit de moeite waard is, ook

voor burgers. Het gebrek aan interactie met of waardering van burgers komt dan ook op de tweede plaats. Het verkrijgen van waardering voor hun werk is geen doel op zich:

'Ik ben politicus geworden, omdat ik geloof in een ideaal en denk dat ik een bijdrage kan leveren aan een betere toekomst. De tevredenheid over je werk haal je uit of je er werkelijk in slaagt dat ideaal dichterbij te brengen. Natuurlijk is waardering leuk en dat moet natuurlijk ook blijken bij verkiezingen. Je moet natuurlijk zichtbaar maken wat je resultaat is, maar voor jezelf gaat het er niet om dat je dagelijks geprezen wordt.'

Judith Merkies, Europarlementariër PvdA

Europarlementariërs realiseren zich dat er weinig kennis over of waardering voor hun werk bestaat onder burgers. Sommigen van hen stellen dat er wel degelijk waardering voor hun werk bestaat. Deze waardering wordt niet breed gedragen en is alleen aanwezig bij kleine groepen burgers, specifieke doelgroepen of in het buitenland. Zo zou hun werk elders, bijvoorbeeld buiten Europa, wel op waarde worden geschat:

'Het steunen of het afwijzen van bepaalde gebeurtenissen door het Europees Parlement is heel belangrijk. Toen wij Egypte bezochten, net een maand nadat Mubarak was afgezet, werden wij met meer respect en op een hoger niveau ontvangen dan bijvoorbeeld de Europese Commissie. De impact die we daar kunnen hebben als democratisch gekozen vertegenwoordigers is veel groter dan mensen denken. Nadat ik resoluties initieerde over Bahrein, mocht ik dat land niet meer in.'

Marietje Schaake, Europarlementariër D66

Al met al verantwoordden Europarlementariërs hun politieke stellingen maar beperkt aan burgers door een gebrek aan geschikte kanalen. Media hebben weinig interesse in het Europees Parlement en er zijn nauwelijks alternatieven. Europarlementariërs worden daardoor bij het vervullen van hun werk teruggeworpen op hun eigen morele kompas.

Hoofdstuk 5

NATIONALE INVLOED

‘Europees Parlement, die kliek. Aan de ene kant vind ik het een stel grote graaiers. Ze krijgen alles voor niks, het is allemaal belastingvrij en ze doen maar wat. De rest van Europa kan belasting betalen en maar betalen. Eigenlijk is het een kliek die redelijk overbodig is. Als de staatshoofden van de landen die zich Europa noemen bij elkaar zouden gaan zitten om dingen te bespreken en beslissen, heb je die hele kliek in Brussel niet nodig.’

Man (65)

Het Europees Parlement staat ver van burgers af. Voor Europarlementariërs is vaak niet duidelijk wat de standpunten van hun achterban zijn en waarschijnlijk wijken hun standpunten daar dan ook van af. Hun presentaties zijn slecht aan hun achterban te communiceren door een gebrek aan aandacht van de traditionele media. Zo bezien is het voor burgers moeilijk het Europees Parlement te beïnvloeden, ook door middel van stemmen bij de Europese verkiezingen. Op nationaal niveau verloopt dit aanmerkelijk soepeler: na verkiezingen komt er een coalitie en een regeerakkoord en houden de media een vinger aan de pols. De Tweede Kamer is de baas en kan de regering naar huis sturen. Het Europees Parlement is echter niet de baas in Brussel maar is slechts één van de spelers. Die andere spelers hebben een indirecte band of geen band met de burger. Daarmee komt de vraag op of er ook via andere instellingen invloed op Brussel mogelijk is. Kan het anders?

Raad

Om deze vraag te beantwoorden is het belangrijk inzicht te hebben in het besluitvormingsproces in Brussel. Voorstellen voor Europees beleid komen in de regel van de Europese Commissie. Deze voorstellen moeten niet alleen worden goedgekeurd door het Europees Parlement, maar ook door de Raad. Al eerder werd duidelijk dat het Europees Parlement meestal – na wijzigingen – voor de voorstellen van de Europese Commissie stemt. Dit betekent niet dat de wensen van het Europees Parlement ook werkelijkheid worden. Hiervoor moet ook de Raad instemmen.

De Raad is vooral een wetgevende instantie: er worden in Europa nauwelijks besluiten genomen die niet langs de Raad gaan. De Raad is daarmee ook de machtigste instelling: zij geeft politieke sturing en neemt de belangrijkste beslissingen. Het orgaan bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten die namens de regeringen besluiten nemen. In de meeste gevallen zijn dit ministers of staatssecretarissen. De Raad komt relatief weinig bijeen, simpelweg omdat de leden een functie in de nationale politiek hebben die al hun tijd opslokt. De Raad wordt daarom voorbereid door de ambassadeurs van de lidstaten. Zij nemen over de meeste onderwerpen besluiten namens de Raad. Pas als deze ambassadeurs niet tot overeenstemming komen, worden onderwerpen door de politici zelf besproken. Dat gebeurt in ongeveer tien procent van de gevallen (Van Keulen & Segers, 2012).

In de Raad wordt gestemd over voorstellen van de Europese Commissie. Deze moeten een meerderheid krijgen. Afhankelijk van het onderwerp moet er sprake zijn van een meerderheid of van unanimitéit. In het verleden werd er altijd unaniem besloten, maar tegenwoordig gaat dit steeds vaker met meerderheden. Om aan een meerderheid te komen is een bepaald aantal stemmen nodig. Grote landen hebben in absolute aantallen meer stemmen dan kleine landen, maar kleine lidstaten hebben relatief meer macht dan ze op basis van hun grootte zouden hebben.

Ondanks dat er steeds vaker slechts een meerderheid nodig is en geen unanimiteit, probeert men in de Raad nog steeds tot een voor iedereen aanvaardbaar compromis te komen (Van Keulen & Segers, 2012).

Omdat het aantal lidstaten van de Europese Unie enorm is toegenomen sinds de uitbreiding met Oost-Europese landen en landen op de Balkan, is het steeds moeilijker geworden om in de Raad unaniem beslissingen te nemen. Om deze reden wordt meer dan ooit met meerderheden gewerkt. Lidstaten die tegen een voorstel stemmen wat wel een meerderheid haalt, moeten datzelfde voorstel toch uitvoeren. In dit geval kunnen ministers in de Raad dus hun zin niet krijgen en moeten dan toch verantwoordelijkheid nemen voor een besluit waar ze in eerste instantie zelf tegen waren. Politici verdedigen deze besluiten vervolgens met het argument 'dat het van Europa moet'. Dat doen ze zowel naar de eigen bevolking als naar de Tweede Kamer. Nationale regeringen worden zo een vertolker van het Europese gezag, ongeacht of ze dat leuk vinden of niet (Van Middelaar, 2009).

De positie van de Raad maakt duidelijk dat het Europees Parlement in Europa niet het laatste woord heeft. Ook al is het Europees Parlement het eens met nieuwe wetgeving, dit is niet voldoende om de wetgeving aan te nemen. Hiervoor is ook goedkeuring van de Raad nodig.

Nationale controle

In de Europese Raad zit een bewindspersoon uit het kabinet om over nieuwe Europese voorstellen een besluit te nemen. De Nederlandse Tweede Kamer kan bewindspersonen aanspreken op de in de Raad genomen beslissingen (Vos, 2011). De regering neemt een standpunt in wat zij in de Raad wil verdedigen en dit standpunt moet acceptabel zijn voor de Tweede Kamer. Via de nationale politiek is er zo dus extra invloed op de Europese politiek: Tweede Kamerleden kunnen eisen stellen aan wat

ministers inbrengen in de Raad en kunnen ook bewindspersonen naar huis sturen als ze het niet eens zijn met de manier waarop de bewindspersoon in de Raad met Nederlandse belangen omgaat.

Voorstellen van de Europese Commissie leggen dus, naast een weg door Europese instellingen, ook een weg af in politiek Den Haag. Een voorstel van de Europese Commissie komt binnen bij het ministerie in Nederland die over het beleidsterrein gaat. Het ministerie formuleert een standpunt over het voorstel (in ambtenarentaal een 'BNC-fiche') en de minister stuurt dat naar de Tweede Kamer. Dit standpunt zal de inzet zijn van de minister bij de onderhandelingen in de Raad. Eventueel kan deze inzet bij de onderhandelingen worden aangepast op basis van het commentaar van de Tweede Kamer. De uitkomst van dit proces is dus leidend voor de onderhandelingen in de Raad. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de Tweede Kamer een bepaald wetsartikel absoluut niet in de Europese regels opgenomen wil zien. Dit is dan de Nederlandse inbreng in het onderhandelingsproces.

Als de Tweede Kamer een uitspraak doet over een nieuw voorstel, is dat een sterk argument voor de minister tijdens de onderhandelingen in de Raad. In veel gevallen doet de Tweede Kamer echter geen uitspraak over het standpunt van de minister. Dit betekent dat er in de onderhandelingen voor de minister veel ruimte is om zelf een standpunt in te nemen. Sinds 1991 was er in de Tweede Kamer een speciale werkgroep die naar de voorstellen van de Europese Commissie keek. De Tweede Kamer nam veel voorstellen alleen voor kennisgeving aan. Jarenlang konden de onderhandelingen in Brussel op weinig interesse van Tweede Kamerleden rekenen (Van Keulen, 2013). Inmiddels hebben zowel de Eerste als de Tweede Kamer een eigen commissie die de toetsing van nieuwe EU-wetsvoorstellen coördineert. Alle voorstellen worden door deze commissies bekeken maar niet uitgebreid getoetst. Een gevolg hiervan kan zijn dat Kamerleden zich in een veel later stadium overvallen voelen omdat er vanuit Brussel nieuwe regels worden uitgevaardigd.

Deze onderwerpen zijn dan echter al eerder langs de Tweede Kamer gegaan (bv. Aalberts, 2008). Als men dit wil veranderen is het nodig om sneller en pro-actiever als Tweede Kamer te reageren op voorstellen van de Europese Commissie (Penders, 2007).

Het Deense parlement kan als voorbeeld dienen. Dit parlement stelt relatief veel eisen aan de inbreng van de Deense regering in de Raad. Dit leidde er bijvoorbeeld toe dat Denemarken niet meedoet aan het Europese immigratiebeleid en ook niet aan de euro. De Deense situatie laat zien dat een parlement veel meer invloed kan hebben dan het Nederlandse op de standpunten van de regering in de Raad en daarmee op de uitkomst van het Europese politieke proces. Een nadeel van deze werkwijze is dat als alle nationale parlementen harde eisen aan hun regering gaan stellen, het moeilijker wordt om in Europees verband afspraken te maken. De besluitvorming zou zelfs tot stilstand kunnen komen omdat het vrijwel onmogelijk wordt compromissen te sluiten (Pijpers, 2005).

Overbodig Parlement?

Critici van het Europees Parlement stellen dat de nationale invloed via de Raad het Europees Parlement overbodig maakt. Aangezien nationale parlementen een uitspraak doen over voorstellen van de Europese Commissie, worden deze al aan een democratisch gekozen volksvertegenwoordiging voorgelegd. Als de Tweede Kamer goed nadenkt over de opdrachten die ze aan de regering geeft bij Europese onderhandelingen in de Raad, is het Europees Parlement niet nodig. Het Europees Parlement is dan vooral nodig doordat de Tweede Kamer weinig aandacht aan de nieuwe voorstellen van de Commissie besteedt. Als er sprake is van effectieve controle van de Tweede Kamer op de inbreng van de regering, wat is dan de toegevoegde waarde van het Europees Parlement?

Voormalig PvdA-Europarlementariër Dorette Corbey (2013) stelt dat de Tweede Kamer in de praktijk weinig invloed heeft op de inbreng van de regering in Brussel. Ook volgens Europa-deskundige Alfred Pijpers (2005) kan de Tweede Kamer de enorme hoeveelheid Europese regels nauwelijks beïnvloeden. Als beslissingen in de Raad worden genomen met een meerderheid, kan een lidstaat bovendien worden overstemd. Het Europees Parlement is dan belangrijk voor parlementaire controle, omdat die er vanuit de Tweede Kamer niet is. De regering heeft dan immers voldaan aan de eis van de Kamer om een bepaald standpunt naar voren te brengen, maar dat heeft geen invloed gehad op de uiteindelijke uitkomst, omdat de meerderheid van de landen een andere mening had. De Nederlandse regering moet zich dan toch houden aan de uitkomst. De Tweede Kamer kan hier niets meer aan doen. Het Europees Parlement is dus essentieel voor de parlementaire controle.

Hoofdstuk 6

INVLOED UITOEFENEN

'Ik zal waarschijnlijk wel gaan stemmen, maar ik denk niet dat ik me er echt in zal gaan verdiepen. Ik heb niet echt een beeld van wat Europa nu eigenlijk voor ons doet en welke partij ik zou moeten kiezen om iets te kunnen beïnvloeden in Europa. Het is mij helemaal niet duidelijk hoe het Europees Parlement werkt.'

Man (47)

Kunnen burgers de Europese politiek beïnvloeden bij de Europese verkiezingen? Dat was de vraag waarmee dit essay begon. De Europese verkiezingen lijken een uitgelezen mogelijkheid. Toch hebben we gezien dat het niet meevalt om als burger via de verkiezingen invloed uit te oefenen op het beleid uit Brussel en Straatsburg. Europarlementariërs krijgen meer informatie van lobbyisten dan van burgers. Standpunten uit verkiezingsprogramma's worden niet per definitie op Europees niveau uitgedragen en door de compromiscultuur is onhelder welke resultaten Europarlementariërs concreet behalen. Als ze resultaten behalen kunnen ze die nauwelijks aan een groot publiek overbrengen. Daardoor is het voor burgers moeilijk een keuze te maken bij verkiezingen. Het beïnvloeden van beleid op nationale schaal is relatief gezien makkelijker. De Haagse politiek is overzichtelijker, burgers kunnen lid worden van een partij, meepraten over het partijprogramma en hiervoor campagne voeren. Ook kunnen burgers de media opzoeken met eigen voorstellen. Wat zijn de mogelijkheden op Europees terrein?

Buiten verkiezingen

Burgers kunnen niet alleen door middel van verkiezingen invloed uitoefenen op de politiek. Ook als er geen verkiezingen zijn, kunnen ze manieren vinden om hun stem te laten horen. Er zijn globaal drie mogelijkheden: burgers kunnen lid worden van een politieke partij, media-aandacht genereren met protesten of andere initiatieven en een burgerinitiatief indienen.

In de eerste plaats kunnen burgers lid worden van een politieke partij en binnen die partij proberen invloed uit te oefenen op het Europese programma. Dit lijkt een effectieve, maar zeer tijdrovende manier om Europees beleid te veranderen. Door lid te worden van een politieke partij, kan een bijdrage worden geleverd aan het Europese programma waarmee de partij de verkiezingen voor het Europees Parlement ingaat. Daarnaast kunnen leden een beeld krijgen van hoe de Europese fractie, waar de partij deel van uitmaakt, functioneert en hierop invloed uitoefenen. Het is niet duidelijk hoe groot deze invloed kan zijn, maar leden zitten wel relatief dichtbij het vuur. Hun kennis over de processen binnen de partij en de Europese fractie neemt toe en burgers kunnen in die processen hun stem laten horen. Met name via het programma van de eigen partij voor de Europese verkiezingen kunnen leden van zich laten horen en eisen dat Europarlementariërs zich aan dat programma houden. Als Europarlementariërs dat niet doen, is het mogelijk sancties te treffen.

In de tweede plaats kunnen burgers actie voeren voor een bepaald politiek thema wat in de Europese politiek wordt besproken. Deze vormen van buitenparlementaire actie worden ook op nationaal niveau veel gebruikt. Burgers kunnen demonstreren en petitie starten. Een probleem bij deze acties is dat ze er vaak op gericht zijn aandacht van de media te krijgen om zo de publieke opinie te bespelen. De kans dat de media geïnteresseerd zijn in deze acties op Europees niveau is kleiner dan op nationaal niveau, omdat Europa in de media geen prominent onder-

werp is. Dit maakt dat burgers die via deze weg Europese thema's op de agenda willen krijgen opvallend en controversieel te werk moeten gaan om verzekerd te zijn van media-aandacht. In hoeverre Europese instellingen naar dit soort protesten luisteren is niet goed te zeggen, omdat deze nauwelijks voorkomen. Dat dit een mogelijkheid is, staat echter vast:

'Directe invloed is mogelijk. Ik denk terug aan de petitie tegen ACTA. Mensen zijn toen gemobiliseerd, ze gingen de straat en het internet op, ze hebben hun stem echt laten horen en hebben het Parlement de juiste kant op geduwd. Die mensen zijn gehoord.'

Marietje Schaake, Europarlementariër D66

Maar anderen betwijfelen de effectiviteit van buitenparlementaire actie:

'Een potentieel heel machtig wapen zijn demonstraties. Je hebt hier het ritueel van de demonstratie. Dat is niet ieder jaar, maar af en toe komen hier heel veel mensen, die lopen een route door Brussel. Meestal niet hier langs het Europees Parlement. Dan loop je mee en dan ga je na afloop van de demonstratie weer weg. Dan heeft iedereen het gevoel: dat was dan de demonstratie, maar waar leidt het nou toe? Dat is heel frustrerend, misschien dat het daarom minder vaak gebeurt. Er zijn van die hele grote vakbondsdemonstraties, die zetten te weinig zoden aan de rijk. Het is heel onduidelijk wat ermee gebeurt.'

Dennis de Jong, Europarlementariër SP

De derde mogelijkheid is het Europese burgerinitiatief. Sinds 2012 hebben burgers de mogelijkheid een voorstel te doen aan de Europese Commissie. Het moet gaan om een beleidsterrein waarover de Europese Unie besluiten mag nemen en waarbij lidstaten dus bevoegdheden hebben overgedragen aan Europa. Burgers verzoeken de Commissie met hun burgerinitiatief tot bepaalde wetgeving te komen. Er worden

uiteenlopende praktische eisen aan een burgerinitiatief gesteld. De belangrijkste eis is dat minimaal zeven burgers uit zeven verschillende lidstaten het initiatief moeten indienen. Ze moeten binnen een jaar een miljoen handtekeningen verzamelen uit minimaal zeven lidstaten. In deze lidstaten is er een minimumaantal handtekeningen wat verzameld moet worden. Als Nederland een van deze landen is, zijn dat 18.750 Nederlandse handtekeningen (Vos, 2011). Niet alleen zijn de praktische eisen aan een burgerinitiatief zwaar, een ander belangrijk nadeel is dat de Europese Commissie het voorstel niet in behandeling hoeft te nemen. Invloed via politieke partijen of de media ligt daarom meer voor de hand.

Nationale verkiezingen

Bij nationale verkiezingen kunnen burgers eveneens proberen Europa te beïnvloeden. Zoals we bespraken in hoofdstuk 5 speelt de Tweede Kamer een belangrijke rol in de Europese politiek. Dit gebeurt op drie manieren: via het goedkeuren van verdragen, via de nationale inbreng in de Raad en via het zogeheten 'subsidiariteitsbeginsel' (Vos, 2011).

De Tweede Kamer heeft invloed op de ontwikkeling van Europa doordat zij verdragen die Nederland sluit moet goedkeuren. Bij verdragen gaat het om de afspraken tussen de lidstaten waarop de Europese Unie is gebouwd: hoe moet de Unie functioneren, welke regels gelden binnen de Unie en over welke politieke thema's mag de Unie op welke manier besluiten nemen? Als nieuwe verdragen worden gesloten, zijn ze pas geldig als alle nationale parlementen deze hebben goedgekeurd. Dit is een zeer belangrijke taak van de Tweede Kamer, maar het gaat hierbij om een gebeurtenis die relatief weinig voorkomt. Er wordt eens in de zoveel jaar een nieuw verdrag gesloten dat om instemming vraagt, maar dit is geen doorlopend thema. Uit de geschiedenis blijkt dat de meeste partijen, waaronder alle middenpartijen, instemmen met Europese verdragen.

Uitzonderingen bij het laatste verdrag waren de SP, SGP, PVV en Partij voor de Dieren (Harryvan & Van der Harst, 2013).

De Europese Unie is bevoegd Europese wetgeving te maken, omdat de lidstaten deze bevoegdheden hebben overgedragen via verdragen. Bij al deze wetgeving wordt het Europees Parlement geconsulteerd en niet de Tweede Kamer. Wel heeft de Tweede Kamer controle, omdat ze het kabinet controleert en het kabinet een rol speelt in de onderhandelingen in de Raad. Via deze weg kan de Tweede Kamer dus getraptd invloed uitoefenen op de standpuntbepaling binnen de Raad. Een probleem hierbij is dat de Tweede Kamer haar wil niet altijd kan doordrukken. Dit kan niet op het moment dat er in de Raad met meerderheden wordt besloten. In deze gevallen eist de Tweede Kamer van het kabinet om een bepaald standpunt in te nemen, maar een tegengesteld voorstel kan er toch komen, omdat een meerderheid van de andere landen voor was. De Tweede Kamer kan dit dus alleen effectief inzetten als er voor een besluit in de Raad unanimititeit is vereist. Dit is steeds minder het geval. De Tweede Kamer kan de regering verzoeken niet in te stemmen met een voorstel totdat de Tweede Kamer daarover met de regering heeft gedebatteerd. Bij dit parlementair behandelvoorbehoud let de Tweede Kamer extra op en wordt intensief geïnformeerd (Tweede Kamer, 2014). Ook dit middel is vooral relevant als er sprake is van unanieme besluitvorming in de Raad.

De Tweede Kamer kan ook bezwaar maken tegen nieuwe Commissievoorstellen op basis van het subsidiariteitsbeginsel. Hierbij geldt dat de Kamer het onwenselijk vindt dat bepaald beleid op Europees niveau wordt opgepakt, ook al mag de Europese Unie dit volgens de verdragen wel doen. Zij vindt dan dat lagere bestuursniveaus dit effectiever kunnen doen, zoals 'Den Haag' of de provincies. Hoewel de Tweede Kamer hier dus uitspraken over kan doen, is hierbij een probleem dat meerdere nationale parlementen deze mening moeten hebben om echt een vuist te kunnen maken tegen de Commissie. Bovendien moet de Commissie

in deze gevallen het voorstel weliswaar heroverwegen, maar hoeft zij het voorstel niet in te trekken. Het is dus mogelijk dat er niet naar het standpunt van de Tweede Kamer wordt geluisterd.

Al met al is de macht van de Tweede Kamer dus beperkt, behalve bij het sluiten van nieuwe Europese verdragen. De invloed die burgers via hun stem bij de Tweede Kamerverkiezingen op Europa kunnen uitoefenen, is daarom ook beperkt.

Europese verkiezingen

Om dus invloed te hebben in het hart van het Europese beleidsproces, moeten burgers juist naar het Europees Parlement kijken, ondanks alle problemen waar dit Parlement mee kampt. De vraag is wat burgers bij de Europese verkiezingen moeten doen. Er bestaan globaal vijf strategieën: pro-Europees stemmen, Europa-kritisch stemmen, op basis van nationale motieven stemmen, op basis van een specifiek programma stemmen of niet stemmen.

Pro-Europees stemmen is in het geval van het Europees Parlement relatief gemakkelijk. Als burgers voor een van de traditionele middenpartijen stemmen, is er in de praktijk vaak sprake van een pro-Europese stem. Dit geldt ook voor partijen met een uitgesproken pro-Europees profiel als D66 en GroenLinks. In de meeste gevallen is er sprake van een pro-Europese stem en geven burgers zo Europarlementariërs het mandaat om in onderhandelingen in Brussel en Straatsburg meer Europese oplossingen voor uiteenlopende problemen te bepleiten. Hoewel sommige partijen iets kritischer lijken over Europese integratie dan andere, geldt dit in feite voor alle partijen die de EU niet sterk afwijzen. De ervaring leert dat in al deze gevallen Europarlementariërs worden gekozen die in de praktijk Europees beleid gaan steunen als ze eenmaal in het Europees Parlement gekozen zijn.

Burgers kunnen ook Europa-kritisch stemmen. De meest logische stem is in dit geval de PVV die uit de Europese Unie wil stappen, maar ook stemmen op partijen als de SGP, de ChristenUnie en de SP kunnen gelden als Europa-kritisch. Zo wil de SP bijvoorbeeld een heel ander Europa, namelijk een Europa dat niet een neoliberal beleid voert zoals dat op dit moment gebeurt. Europa-kritisch stemmen levert een ander type Europarlementariërs op dan wanneer burgers pro-Europees stemmen. Toch is de vraag of burgers hiermee hun idee van 'minder Europa' dichterbij kunnen brengen. Met name een partij als de PVV staat erom bekend dat ze niet deelnemen aan de Brusselse onderhandelingen en compromissen. Dat is wel helder voor burgers, maar daarmee kan in Europa weinig bereikt worden. In de praktijk maken meer EU-gezinde Europarlementariërs de dienst uit en speelt het EU-kritische geluid nauwelijks een rol, simpelweg omdat deze fracties klein zijn en zich soms onttrekken aan het sluiten van compromissen. Burgers houden verdere Europese integratie zo dus niet of nauwelijks tegen. De samenwerking van de PVV met het Franse Front National maakt hierbij weinig verschil: ook bij deze samenwerking is vrijwel zeker sprake van een Europese fractie van beperkte omvang.

Burgers kunnen ook stemmen uit landelijke motieven. Als zij bijvoorbeeld landelijk CDA stemmen, kunnen ze dat bij het Europees Parlement ook doen. Burgers hebben dan affiniteit met de belangrijkste uitgangspunten van een partij en nemen aan dat diezelfde uitgangspunten een rol spelen in het Europees Parlement. Als burgers meer aandacht willen voor duurzaamheid, lijkt een stem op GroenLinks logischer dan een stem op de VVD. Burgers geven dus in zeer globale zin een richting aan waar het Europese beleid volgens hen naartoe moet leiden.

Burgers die het verkiezingsprogramma lezen voor de Europese verkiezingen en op basis daarvan hun stem uitbrengen, doen in feite hetzelfde. Zij stemmen in dit geval wellicht op een veel gedetailleerder niveau in met de politieke voorstellen van een partij dan burgers die uit landelijke

motieven stemmen, maar zij blijven vooral in globale zin richting geven aan het Europese beleid. Op voorhand is zeker dat de specifieke voorstellen van partijen niet snel uitgevoerd kunnen worden, omdat er door middel van onderhandelingen compromissen gesloten zullen worden. De uitgangspunten van partijen zijn hierbij waarschijnlijk belangrijker dan de meer gedetailleerde voorstellen die een partij in het eigen Europese verkiezingsprogramma doet.

Burgers kunnen ook niet gaan stemmen bij de Europese verkiezingen. Dit is de optie waar in het verleden de meeste burgers voor kozen. In dit geval geven burgers geen inhoudelijk signaal en geven ze niet aan in hoeverre ze voor meer of minder Europese integratie zijn. Het wegblijven van burgers bij de stembussen heeft wel een belangrijk ander effect: een lage opkomst leidt ertoe dat het Europees Parlement zich niet krachtig kan opstellen tegenover andere instellingen, omdat ze geen sterk mandaat van burgers heeft gekregen. Of dit erg is, hangt af van de politieke visie van de burger zelf. Voorstanders van verdere Europese integratie zullen hier tegen zijn, simpelweg omdat zonder Europees Parlement er nog minder inbreng van burgers is. Vanuit deze visie is het belangrijk dat het Europees Parlement een vuist kan maken. Er is dan dus een sterk mandaat nodig. Als burgers vinden dat Europese integratie niet op de huidige manier verder moet gaan, zijn de Europese verkiezingen een uitgelezen mogelijkheid om dat te laten blijken door helemaal niet te stemmen. Zo ontstaat immers twijfel of standpunten van Europarlementariërs wel staan voor de mening van burgers. Die twijfel is terecht.

VERANTWOORDING

Dit essay is gebaseerd op een literatuurstudie over politiek binnen de Europese Unie. Hiervoor zijn zowel algemene overzichtswerken als wetenschappelijke artikelen geraadpleegd. In de literatuurlijst is een volledig overzicht van de bronnen opgenomen. De citaten van burgers aan het begin van de hoofdstukken zijn afkomstig uit interviews door studenten van de master mediastudies van de Erasmus Universiteit Rotterdam over de Europese verkiezingen. Deze zijn afgenomen in het najaar van 2013. Meer citaten van burgers over Europa zijn te vinden in Aalberts (2008). Er zijn tevens interviews gehouden met Europarlementariërs en kandidaat-Europarlementariërs van verschillende partijen ter verificatie van en als aanvulling op de inzichten uit de literatuur. De citaten van politici zijn uit deze interviews afkomstig. Voor de leesbaarheid zijn zowel de citaten van burgers als die van politici geredigeerd. Hierbij zijn zoveel mogelijk de oorspronkelijke bewoordingen in stand gehouden. Een deel van deze interviews is eerder gepubliceerd bij ThePostOnline.nl in het kader van de kandidaatstelling voor het Europees Parlement bij CDA, D66, GroenLinks en PvdA. Indien het interview eerder gepubliceerd is, staat tussen haakjes de datum waarop het interview bij ThePostOnline.nl is verschenen.

- Wim van de Camp   Europarlementariër CDA   (30 oktober 2013)
- Esther de Lange   Europarlementariër CDA   (29 oktober 2013)
- Ria Oomen-Ruijten   Europarlementariër CDA
- Peter van Dalen   Europarlementariër
ChristenUnie
- Sophie in 't Veld   Europarlementariër D66   (18 oktober 2013)
- Marietje Schaake   Europarlementariër D66   (27 oktober 2013)

- Marije Cornelissen   Europarlementariër   (4 december 2013)
GroenLinks
- Judith Merkies   Europarlementariër PvdA   (21 oktober 2013)
- Daniël van der Stoep   Europarlementariër
(voorheen PVV)
- Dennis de Jong   Europarlementariër SP
- Hans van Baalen   Europarlementariër VVD
- Robert Baruch   Kandidaat PvdA   (4 november 2013)
- Bernard Naron   Kandidaat PvdA   (2 oktober 2013)
- Zita Schellekens   Kandidaat PvdA   (1 november 2013)
- Paul Tang   Kandidaat PvdA   (6 november 2013)

Dank aan de meelezers die constructief commentaar gaven: Marlieke Dam, Maarten van Heijningen, Viola Heutger, Ewout Klei, Chris Koppe, Maurits Kreijveld, Jan Oosting, Roos Poelman, Willem Ruitenberg en Jaap de Zwaan.

LITERATUUR

- Aalberts, C. (red.) (2008): *Altijd ver weg? De moeizame relatie tussen burgers en de Europese Unie*. Diemen: AMB Press.
- Aalberts, C. & Kreijveld, M. (2011): *Veel gekwetter, weinig wol: de inzet van sociale media door overheid, politiek en burgers*. Den Haag: SDU.
- Baudet, T. (2012): *Pro Europa dus tegen de EU (H.J. Schoon-lesing 2012)*. Amsterdam: Elsevier.
- Beus, J. de & Mak, J. (2009): *De kwestie Europa: hoe de EU tot de Nederlandse politiek doordringt*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bolkestein, F. (2004): *De grenzen van Europa*. Tiel: Lannoo.
- Boomgaarden, H.; Vliegthart, R.; De Vreese, C.H. & Schuck, A.R.T. (2010): News on the move: exogenous events and news coverage of the European Union. *Journal of European Public Policy* 17 (4): 506-526.
- Cohn-Bendit, D. & Verhofstadt, G. (2012): *Voor Europa! Een manifest*. Antwerpen: De Bezige Bij.
- Coman, E.E. (2009): Reassessing the influence of party groups on individual members of the European Parliament. *West European Politics* 32 (6): 1099-1117.
- Corbey, D. (2013): Partijpolitiek in Europa: op zoek naar nieuwe wegen. In: Schout, A. & Rood, J. (red.): *Nederland als Europese lidstaat: eindelijk normaal?* (pp. 273-287). Den Haag: Boom|Lemma.
- Damme, L. van & Reiding, H. (2013): *Brusselse verhalen: Europarlementariërs over de dagelijkse praktijk van het Europees Parlement vanaf 1979*. Amsterdam: Boom.
- Dohmen, J. (1999): *Europese idealisten: een chronique scandaleuse*. Nijmegen: SUN.
- Eppink, D.J. (2010): *De toren van Babel staat in Brussel: pleidooi voor een Verenigd Europa van Staten*. Tiel: Lannoo.

- Esch, F. van & Princen, S. (2012): Georganiseerde belangen, lobbyen en lobbyisten. In: Van Vleuten, A. (red.): *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie: instellingen, besluitvorming en beleid (derde druk)*(pp. 127-140). Bussum: Coutinho.
- Europese Commissie (2013): *EU Citizenship report 2013. EU citizens: your rights, your future*. Brussel: Europese Commissie. Online document, opgehaald op 3 november 2013 van http://ec.europa.eu/news/justice/130508_en.htm.
- Gruyter, C. de (2006): *De Europeanen: leven en werken in de hoofdstad van Europa*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Harryvan, A.G. & Van der Harst, J. (red.)(2013): *Verloren consensus: Europa in het Nederlandse parlementair-politieke debat 1945-2013*. Amsterdam: Boom.
- Hellström, J. (2008): Who leads, who follows? Re-examining the party-electorate linkages on European integration. *Journal of European Public Policy* 15 (8): 1127-1144.
- Hix, S. & Noury, A. (2009): After enlargement: voting patterns in the sixth European Parliament. *Legislative Studies Quarterly* 34 (2): 159-164.
- Hix, S.; Noury, A. & Roland, G. (2009): Voting patterns and alliance formation in the European Parliament. *Philosophical Transactions of the Royal Society* 364: 821-831.
- Hix, S.; Noury, A. & Roland, G. (2007): *Democratic politics in the European Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hix, S.; Noury, A. & Roland, G. (2006): Dimensions of politics in the European Parliament. *American Journal of Political Science* 50 (2): 494-511.
- Holsteyn, J. van & Den Ridder, J. (2005): Een reus in de polder? Nederlandse kiezers en het electorale belang van Europese integratie. In: Vollard, H. & Boer, B. (red.): *Eurosepsis in Nederland* (pp. 23-43). Utrecht: Lemma.
- Joosten, C. (2013): *Brussel verbiedt olifoliekannetjes in restaurants*. Online document, opgehaald op 17 juli 2013 van www.elsevier.nl.
- Judge, D. & Earnshaw, D. (2008): *The European Parliament (second edition)*. Houndmills: Palgrave.

- Keulen, M. van (2013): Van 'Europa als gril' naar grip op Europa? Nationale parlementaire controle op Europees beleid. In: Schout, A. & Rood, J. (red.): *Nederland als Europese lidstaat: eindelijk normaal?* (pp. 289-305). Den Haag: Boom|Lemma.
- Keulen, M. van & Segers, M. (2012): De Raad en de Europese Raad: cruciale schakels naar de nationale politiek. In: Van Vleuten, A. (red.): *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie: instellingen, besluitvorming en beleid (derde druk)*(pp. 93-112). Bussum: Coutinho.
- Leonard, M. (2005): *Waarom Europa de 21ste eeuw zal domineren*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Lindberg, B. (2008): Are political parties controlling legislative decision-making in the European Parliament? The case of the services directive. *Journal of European Public Policy* 15 (8): 1184-1204.
- Mattila, M. & Raunio, T. (2006): Cautious voters – Supportive parties: opinion congruence between voters and parties on the EU dimension. *European Union Politics* 7 (4): 427-449.
- Middelaar, L. van (2009): *De passage naar Europa: geschiedenis van een begin*. Groningen: Historische Uitgeverij.
- Mühlböck, M. (2012): National versus European: party control over Members of the European Parliament. *West European Politics* 35 (3): 607-631.
- Naurin, D. (2007): *Deliberation behind closed doors: transparency and lobbying in the European Union*. Colchester: ECPR Press.
- Penders, J. (2007): Het Nederlandse parlement en Europa: van 'federalisme' naar subsidiariteit. In: Vollard, H. & Penders, J. (red.): *De spankracht van de Europese Unie: gaan democratie en uitbreiding samen?* (pp. 179-196). Den Haag: Lemma.
- Peter, J. (2003): *Why European TV news matters: a cross-nationally comparative analysis of TV news about the European Union and its effects*. Amsterdam: proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Pijpers, A. (2005): *Europese politiek in Nederlands vaarwater: kronieken en commentaar*. Assen: Van Gorcum.

- Princen, S. (2012): De institutionele architectuur van de EU. In: Van Vleuten, A. (red.): *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie: instellingen, besluitvorming en beleid (derde druk)*(pp. 37-51). Bussum: Coutinho.
- Raunio, T. (2006): Political interests: the European Parliament's party groups. In: Peterson, J. & Shackleton, M. (eds.): *The institutions of the European Union (second edition)*(pp. 293-311). Oxford: Oxford University Press.
- Reijner, T. (2014): *Te veel kaneel in kaneelbroodjes: drie opmerkelijke EU-regels*. Online document, opgehaald op 15 januari 2014 van www.elsevier.nl.
- Ridder, J. den; Kuilberg, J. & Dekker, P. (2011): *Burgerperspectieven 2011|4: continue onderzoek burgerperspectieven*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Rose, R. (2013): *Representing Europeans: a pragmatic approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Schendelen, R. van (2010): *More Machiavelli in Brussels: the art of lobbying the EU*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Scully, R. (2005): *Becoming Europeans? Attitudes, behaviour and socialization in the European Parliament*. Oxford: Oxford University Press.
- Stamm, J. (2008): *Unity in diversity? The European Parliament and its elite after the 2004 enlargement*. Baden-Baden: Nomos.
- Suvarierol, S.; Versluis, E. & Mastenbroek, E. (2012): De Commissie en de agentschappen: een Europese superregering? In: Van Vleuten, A. (red.): *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie: instellingen, besluitvorming en beleid (derde druk)*(pp. 53-73). Bussum: Coutinho.
- Tiemeijer, W.L. (2006): *Het geheim van de burger: over staat en opinieonderzoek*. Amsterdam: Aksant.
- Tweede Kamer (2014): *Parlementair behandelvoorbehoud*. Online document, opgehaald op 2 januari 2014 van www.tweedekamer.nl.
- Vasilopoulou, S. & Gattermann, K. (2013): Matching policy preferences: the linkages between voters and MEPs. *Journal of European Public Policy* 20 (4): 606-625.
- Voerman, G. & Van de Walle, N. (2009): *Met het oog op Europa: affiches voor de Europese verkiezingen 1979-2009*. Amsterdam: Boom.

- Vos, H. (2011): *Besluitvorming in de Europese Unie: een survival kit (vierde druk)*. Leuven: Acco.
- Votewatch (2014): *Statistieken over loyaliteit van Nederlandse Europarlementariërs aan hun Europese fractie*. Online database, geraadpleegd op 8 januari 2014 van www.votewatch.eu.
- Vreese, C.H. de (2005): *Framing Europe: television news and European integration (second edition)*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Walczak, A. & Van der Brug, W. (2013): Representation in the European Parliament: factors affecting the attitude congruence of voters and candidates in the EP elections. *European Union Politics* 14 (1): 3-22.
- WRR (2007): *Europa in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Europees beleid wordt steeds belangrijker in het dagelijks leven van burgers en daarmee neemt ook de kritiek op Europa toe. Is Europa wel democratisch? Hebben burgers voldoende invloed op beleid wat in Brussel wordt gemaakt? Het antwoord op deze vraag is vaak dat burgers het Europees Parlement kiezen en zo invloed hebben op Europese beslissingen.

In mei 2014 vinden de verkiezingen voor het Europees Parlement plaats. De bevoegdheden van het Europees Parlement zijn de laatste decennia toegenomen. Dit wekt de suggestie dat burgers steeds meer invloed hebben gekregen op Europees beleid. In dit essay stelt Chris Aalberts echter vast dat burgers niet of nauwelijks in staat zijn via het Europees Parlement Europees beleid bij te sturen.

Europarlementariërs hebben nauwelijks informatie over wat er onder burgers leeft, fractiediscipline lijkt belangrijker dan eigen standpunten en beslissingen van het Europees Parlement ontberen media-aandacht. Kan de burger goed geïnformeerd stemmen voor het Europees Parlement en zo echt verschil maken?

Chris Aalberts is docent en onderzoeker politieke communicatie (www.chrisaalberts.nl).